

No Libro no Proverbo

Introduction

No libro aya no PROVERBO am kakpehan ya no matatarek a nanawo a komapet do idadadakay no asa ka tawo. Nakatolas sa ya a abnekan so vavatahen anmana proverbo. Sakopen sa nia o praktikal sa a kasolivan a mapawnot diaten do kararaw a viay ta. Somitnan o akmaya sia a libro do kavata na sia, “No kasinchad do Dios o sitnanan no kapakaintindi so kakawyoran.” Voyvoh ava o mayanong a onotan a sakopen na, ta sakopen na pa o komapet do mapia a pinangtoktoan no asa ka tawo as kano mapia a prinsipio do viay.

Aro sa do akmaya sia PROVERBO a mapapanmo nia o konseho da no nanma pa sa tawo no Israel. Mian sa dia o nanawo a komapet do familia, negosio, kapachikaychayvan as kano kontrolado do viay. Aro pa o nanawo dia a komapet do kapamahbo so karakohan, pasinsia, katanoy, mapia dadakay dira do makasiasi as kano mapia a kapachikaykayvan.

Outline

No kapamato so mapia a kasolivan 1:1-9:18

Proverbo sa ni Solomon 10:1-29:27

Vavatahen sa a pinatolas ni Agur 30:1-33

Matatarek sa vavatahen 31:1-31

No rakoh a balor no proverbo sa

¹ Niaya sa o proverbo ni Solomon a anak ni David a patol no Israel. ² Pinatolas na sa

ya a ipaynananawo so tawo a makasolib do atavo a parinyen as mapia so kapakaintindi a makapanmo so mayanong, ³ tapian masolib as kahosto no kaparin no viay da do atavo a parinyen da a abo so kapangatatarek so kadwan. ⁴ Pinatolas pa sa ya a tomoroh so mapia a kasolivan do makey a paynananawhen kanira no kahenakan tapian mian o mahni a paytetnekan da a kapanmoan da so mayanong. ⁵ No proverbo saya o omrapa pa so kasolivan da no mapia dana so pinangtoktoan as omgiya pa sira o mian dana so pinachinanawan, ⁶ tapian maintindi da pa o inmonmoan no proverbo kano parabolo no masosolib a tawo.

Konseho do kahenakan a mahahakay

⁷ No kasinchad do Dios o sitnanan no kapakaintindi so kakawyoran asna sira o dekey so pinangtoktoan am parohen da o kasolivan kano mapia a disiplina do viay.

⁸ Manganak, onotan mo o nanawan dimo no ama mo as kadi mo makawayakan dia o yokoyokoran nimo no ina mo. ⁹ Ta an onotan mo sa ya am nia o mismo a tomoroh so onor dimo kano ichapia mo.

¹⁰ Manganak, an pawnoten daymo no marahet a kaychayvan am adngeyen mo sava. ¹¹ An vatahen da o, "Machivan ka diamen ta mangatetek ta as kapandiman ta na so aran sino. ¹² Mawawa sa ya an mavoya ta sa, pero mapanmo dava anti o kadiman ta sira. ¹³ Rakoh anti o mahap ta dira as kapaypaynakem ta. ¹⁴ Machivan ka diamen ta

kapiahen ta anti o kapayatay ta so atavo a mahap ta.”

¹⁵ Manganak, machipaon kava dira do mararahet so pariparinyen asna no kapachivawa mo dira. ¹⁶ Fermi da nia chitahen o kapamarin da so marahet kano kapandiman da. ¹⁷ Sira o manomanok am masolib sa omdichan do mavoya da a itolo sira, ¹⁸ asna sira o akma sawri sia so kaparin a tawo am anitan da o kapamarin da so tolo no mismo da karakohan a nia so omrarayaw sira. ¹⁹ Amna paychaknin ava ya ta niaya o sivog a pamanpandan da no manakanakaw kano mandindiman.

No tawag diaten no mapia a kasolivan

²⁰ No kasolivan am manawatawag so kadngey sia do matatarek a yanan no tawo. ²¹ Do rararahen as kan do matatarek a kakpekpehan no tawotawo am tomawatawag dira do matatarek so klase a tawo a makavata sia, ²² “Inio a kolang so kasolivan am an mango dana paro o kawnot nio dia o kakawyoran as kabhes nio sia itek o somnivog aya a kasolivan. ²³ Adngeyen nio yaken tapian marawat nio o mapia a pangtoktoan kano somnivog a kasolivan a ichahoho ko a itoroh dinio. ²⁴ Tinawatawagan koynio as kapachisiasi ko dinio amna nidngey nioava o vinata ko dinio. ²⁵ Tinadichokoran nio o pawnotan ko dinio as kaskeh nio a paynananawhen. ²⁶ Dawa an mawara o kapachispang nio am ichayak koynio as kapaychanonolay ko dinio do pakasisian nio. ²⁷ Ta omhamo ava a mawara dinio o pakasisian a akma so kawara no anyin

a mayrarayaw kano mapakasiasi. ²⁸ Nawri dana o kahoho nio no kasolivan as kachita nio sia amna mavoya nioava anti, ²⁹ ta tinadichokoran nio sia as kaskeh nio a omonot do Dios. ³⁰ Nakey kamoava manngey so konseho ko as kano nakey kamoava a pasonongen do sadan nio. ³¹ Dawa marawat nio anti o aspaspangan no kadi nio omonotan do mayanong a nia anti so oyod nio a ipakasiasi. ³² No akmaya sia tawo am mararayaw anti sia a makayamot do kaskeh na no kasolivan as sira o kolang so pinangtoktoan am mararayaw sa a abo so katangtangkal da sia. ³³ Asna an sino komita so kasolivan am mian o masigorado a mapia a pangwanan na as kabo no kavakevakel kano kamo na.”

2

No mapia resolta no kasolivan

¹ Manganak, onotan mo o nanawan ko dimo as kadi mo makawayakan do yokoyokoran ko saya nimo. ² Adngeyen mo o mapia a konseho as kapakapia mo sia intindien. ³ Pasivogen mo o kachita mo so kasolivan kano mapia a kapakaintindi. ⁴ Pawyoren mo ya a chitahen a akma so kapawyod mo sia a chitahen o polak anmana no natayo a kaynakman. ⁵ Ta an nia o parinyen mo am mapanmo mo o inmonmoan no kasinchad do Apo taya as kapaypangay no kapanmo mo so komwan do Dios. ⁶ Ta no Apo ta Dios o tomoroh so kasolivan, as yapo pa sia o atavo a kapakaintindi kano kapanmoan so mayanong. ⁷ No Apo taya o tomoroh so sidong kano proteksion do atavo a manamonamo so

viay. ⁸ Pachonongan na sa o mapia so kawnot sia as kanira pa no mapia so dadakay do kadwan.

⁹ An onotan mo sia am mian o kasolivan mo a ompidi so mayanong a nawri dana so parinyen mo do kapayengay mo a tawo. ¹⁰ An mian o kasolivan mo am nia o tomoroh dimo so kayayakan mo. ¹¹ No kapakaintindi kano kapanmoan mo so mayanong am tomoroh dimo so proteksion, ¹² as kapavawa na dimo do marahet sa a pariparinyen kano tawo a maychirin so ipaydidiman, ¹³ a sira so tayto dana tomnadichokod do manamonamo a kaparin no viay a omonot dana do viay do kasarisian no gatos, ¹⁴ a sira pa so makonswelo no kapamarin so marahet kano todango a di mayanong a parinyen. ¹⁵ Maparin sava ya ichasaray kano panganohdan.

¹⁶ No mapia aya a kasolivan o ompavawa pa dimo do malalapos a mavakes a manentasion no vatavatahen da. ¹⁷ Nia sa mavavakes am karoan da sa o kakovot da as katadichokod da pa dia o pinaypromisan da do kapaychakovot da. ¹⁸ Akma ka nay mangwan do kadimanan mo an mangwan ka do yanan da as makavolaw ka pava. ¹⁹ Makapayvidi pa sava o mangay dira ta iyawaw da o rarahan aya no viay.

²⁰ Dawa onotan mo o viay da no mapipia a tawo as kachita mo sia o kapakanamonamo mo so viay. ²¹ Ta sira o manamonamo kano abo so kaparoparoan do viay da am rawaten da o kasoyosoyotan do tana aya. ²² Pero sira o marahet so kaparin a viay am rarayawen sa no Dios a akma so kabotbot so tamek a ipoha.

3

Konseho do kahenakan a mahahakay

¹ Manganak, onotan mo o nanawan ko dimo as kadi mo makawayakan do yokoyokoran ko sa nimo. ² Ta no inanawo ko saya dimo o tomoroh dimo so manaro a viay a maydamnay so aktokto. ³ Pabohen moava o saray nimo no kadwan as kavidin mo a maddaw nira. Onongan mo saya do tawol mo, ⁴ ta an nia o kaparin mo am ipakamia ka no Dios as kano tawo.

⁵ Nawri o ichasaray mo do atavo o Apo taya asna ichasaray moava o tanyan a kasolivan mo. ⁶ Panomahen mo do aktokto mo o Dios do atavo a parinyen mo, ta iya anti o mapawnot dimo. ⁷ Pangayen moava do aktokto mo o kaoyod mo a masolib asna no kasinchad mo do Dios a anohdan kano kapachivawa mo do di mayanong, ⁸ ta nia o tomoroh dimo so mapia inaynawan kano masaliwawa a karakohan.

⁹ Aniven mo o Apo taya do katoroh mo nia dia o kapijian no asi no mohamoha mo as katoroh mo dia a manoma do napakayan mo. ¹⁰ Ta an nia o parinyen mo am mapno sa anti o bodega mo as kadi na anti makakayanan do paysahoran mo sa.

¹¹ Manganak, an mian o paynananawan dimo no Apo taya am ipsok moava as ahapen mo ya asa ka nanawo a ichapia mo, ¹² takwan no Apo taya am paynananawhen na sa o ichaddaw na a akma so parinyen no asa ka ama do ichaddaw na manganak.

¹³ Mapalak o tawo a makahap so kasolivan as kano mapia a pinangtoktoan, ¹⁴ ta rakorakoh o

inakyan nia o kasolivan as kano inakyan nia o polak anmana vohawan. ¹⁵ Rakorakoh o sinmo na nia kano diamante. Arava o mapaswad mo do kasolivan a rakorakoh so balor. ¹⁶ Torohan naymo no kasolivan so manaro a viay, kaynakman as kano onor. ¹⁷ Parinyen naymo a mayayak as kapawnot na dimo do kaboan no omrarayaw dimo do viay mo. ¹⁸ Sira o mian so kasolivan am masoyot sa as kapakarawat da pa so kaydamnayan no aktokto.

¹⁹ Inamaog no Apo taya o tana aya do kasolivan na. Alit na pa o nakaparin na so tohos aya do kasolivan na. ²⁰ Yapo pa do kasolivan na o nakaparin na sa so omoyog a danom as kano kademdeman a tomoroh so timoy do tana aya.

²¹ Manganak, onongan mo o kasolivan as kano mapia a kapakaintindi a makapanmo so mayanong. Kawayakan mo sava ya, ²² ta niaya sa o tomoroh dimo so kayayakan do viay. ²³ Pavawahen daymo do kararayawan kano kadodogan mo. ²⁴ Maydamnay o kapakaykaycheh mo a abo so ichamo. ²⁵ Arava o ichavakel mo a mapaparin a akma so maychehat a maparin dira do marahet so kaparin a tawo, ²⁶ ta pachonongan naymo no Apo taya as kanonolay nava anti mo a madisgrasia.

²⁷ Saditen moava o kapamarin mo so mapia do mayanong mo sa a sidongen as paronoronen moava. ²⁸ An masidong mo o kapayengay mo sicharaw am yosad mo pava nayahen o andelak. ²⁹ Mayplano kava so marahet do kapayengay mo a tayto omsinchad dimo a ichasaray a kayvan. ³⁰ Kakeakey kava a machisobsobna an abo o

pinarin dimo a marahet. ³¹ Ichaynanahet moava o kaparin da no masosolien a mangdet a manghap so ichakey da anmana ichahoho moava o kakma mo sira. ³² Ta ipsok sa no Apo taya o mararahet so kaparin asna ipakamia na sa o manamonamo so viay. ³³ Mavidin o avay no Apo taya do familia da no makagatogatosen asna bendisionan na o vahay da no manamonamo so viay. ³⁴ Ipsok na sa o maato so iyangay asna masngen dira do mapamahbo. ³⁵ No mian so somnivog a kasolivan am mapia anti o kasincharan sia asna no abo so mapia a pinangtoktoan am no pakasnekan o marawat na.

4

No mapia vahes do komita so kasolivan

¹ Inio a kamanganakan ko, adngeyen nio o vatahen dinio no ama nio as kapiahen nio sa ya onotan tapian maypangay o kapia no pinangtoktoan nio. ² Mapia o inanawo ko dinio as dawa fermi nio sa ya naknakmen. ³ Do kadekey ko pa a voyvoh a anak no inyapoan ko sa, ⁴ am ninanawo ako no ama ko as vinata na, “Kanakmen mo sa o vatahen ko dimo as kawayakan mo sava ya onotan, ta nia sa o mismo a tomoroh dimo so viay. ⁵ Pachinanawan mo o vatahen ko saya dimo as kawayakan mo sava ya. Chitahen mo o karapa mo dia o kasolivan kano mapia a pinangtoktoan mo. ⁶ Tadichokoran moava o somnivog a kasolivan, ta nia o tomoroh dimo so proteksion. Baloran mo ya ta nia o machonong dimo. ⁷ No importánte dana dimo

am no kachita mo sia paypangayen o kasolivan mo. Pawyoren mo ya chitahen kano katodahen. ⁸ Baloran mo o kasolivan, ta nia o tomoroh dimo so onor kano anib no kadwan. ⁹ No kasolivan o tomoroh so kompleto a pakamian mo.”

¹⁰ Adngeyen mo yaken, imo a manganak ko. Kapiahen mo a iktokto o vatahen ko saya dimo, ta nia o tomoroh dimo so manaro a viay.

¹¹ Pinaynananawo koymo as kapawnot ko dimo do mapia a kaparin no viay. ¹² Dawa masaloval ava o plano mo sa an mian o somnivog a kasolivan mo. Madodog kava anti a aran do kapayalisto mo do viay mo. ¹³ Fermi mo a naknakmen o nahap mo a nanawo, ta nawri o tomoroh dimo so viay.

¹⁴ Mangay kava do angayan da no makagatogatosen a tawo as kano machitaha kava do mararahet sa a parinyen da. ¹⁵ Machivawa ka do atavo a parinyen kano aktoktohen a marahet as kavidin mo a omparin so mayanong.

¹⁶ Makapakaycheh sava ya an abo o marahet a pinarin da. Maydamnay sava an abo o pinakasiasi da a kadwan do araw aw. ¹⁷ Akma day kanen kano inomen o kapamarin da so marahet.

¹⁸ No panahanan no tawo a manamonamo so viay am akmay sehdang do kamalatiat a tod a mayparial do kapaypamaraw na, ¹⁹ asna no panahanan da no makagatogatosen am akma so kasari no ahap a di pakavoyan an ango ichadodog da.

²⁰ Manganak, adngeyen mo o vatahen ko dimo so kapiahen. ²¹ Kawayakan mo sava ya asna onongan mo sa ya do tawol mo, ²² ta nia o

tomoroh so viay kano mapia inaynawan do omonot dia. ²³ Makapatak ka do iktokto mo, ta an ango iktokto mo am nawri o ompawnot so viay mo. ²⁴ Maydaday kava kano manerbi kava so chirin a mapaychawaw. ²⁵ Makagsal ka a somalap so viay a abo so pakayapoan no kasnek mo. ²⁶ Makapatak ka do panahanan mo tapian masigorado mo o kapayanong no kaparin no viay mo. ²⁷ Maniwasiwal kava as kafermi mo a machivawa do marahet.

5

Patanggal a komapet do kapangadwan

¹ Manganak, kadngeyen mo o somnivog a kasolivan kano konseho a inanawo ko dimo, ² tapian mapanmo mo o mayanong a dadakay as kaparin mo pa anti a masinchad do kapayliliak mo a ompavoya nia o somnivog a kasolivan. ³ No arek no kakovot no kadwan am makakakey kano manentasion, ⁴ asna moyvoh mo a mahap dia am pakasisian kano lijat no viay. ⁵ No akma saw a mavakes am pawnoten naymo do rarahan no kadimanan a di mo pakavolawan. ⁶ Karoan na o rarahan no viay. Matodin ava o pangwanan na takwan mapanmo nava o mayanong.

⁷ Inio a kamanganakan ko am adngeyen nio yaken as kaentero nio a di makawayak dia o vatahen ko saya. ⁸ Pachivawan nio sa o malalapos saya mavavakes as entero am maypasngen kamoava do aran pantaw no vahay da, ⁹ ta nia o ompakaro so anib dinio as kararayaw no viay nio so makalo do tanoro da no malolotod saya a

tawo. ¹⁰ Otapan da dinio o kaynakman nio no di nio saya masinchad as no lijat nio am mangay do kadwan. ¹¹ Mangwan kamo do vovon nio a mapatawos no ganit o karakohan nio, ¹² as kavata nio anti sia, “Ango paro o di ko nanngedan as kano ango paro chinaskeh ko a paynananawhen. ¹³ Nidnged ko sava o omnanawo diaken as nisikaso koava o niyokoyokoran niaken. ¹⁴ As sichangoriaw am tayto ko na didiwen o mahara a pakasnekan do kabo dana no anib diaken.”

¹⁵ Voyvoh o kakovot mo a torohan mo so addaw mo as kavidin mo a iya so ichaddaw. ¹⁶ No manganak do kadwan sa a mavavakes am tomoroh ava ya so ichapia mo. ¹⁷ No manganak mo sa o mismo a mayrakorakoh a somidong dimo asna sirava o kadwan. ¹⁸ Dawa makontento ka na do mismo mo a kakovot a iya so tomoroh so pakamian mo. ¹⁹ No addaw na kano mapia a kaparin na o tomoroh dimo so kayayakan. ²⁰ Ta ara paro o inakyan mo nia o kahoho mo pa no kadwan a mavakes? Ango paro pipian mo sia o kakovot no kadwan.

²¹ Katovidan mo sa ya takwan no Apo taya am mavoya na o atavo a parinyen mo as aran dino angayan mo am mapanmo na pa. ²² As no gatos no asa ka tawo o mismo a omtolo sia a akmay pinospos a omvahod sia. ²³ Madiman ya a makayamot do kadi na penpenan so karakohan na. No kakolongan no pinangtoktoan na o ompawnot sia a mangwan do vovon na.

Patanggal a komapet do matatarek a marahet

¹ Manganak, maypromisa kava a omgarantia dia a ompaga do otang no kadwan, ² ta icharahet mo ya as kaakma na niay tolo dimo, ³ ta mian ka do irahem no ipakapamarin no pinaypromisan moaya. Amna makavolaw ka pa dia an nyeng ka mangay sia a mapavidi do promisa mori. ⁴ Maynehah kava anmana makaycheh kava asna nyeng ka mangay sia. ⁵ Librien mo o karakohan mo a akma so kaparin no manomanok anmana agsah a mayayo do asa ka tawo a tomolo sira.

⁶ Mayanong dira do matatalakak o kapanghap da so nanawo dira do vohawo. ⁷ Arava o matodin a onotan anmana apohen da nia, ⁸ amna mapayiras sa ya so kanen da do rayon a itanggal da so manam a amian. ⁹ Nawri parinyen o kajivajivat no matalakak as mayvanganon ava. ¹⁰ "Makaycheh ako pa so dekey," kwana, "as kapaynehah ko pa so kadekeyen." ¹¹ Pero do katori na makaycheh am mawara anti sia o kapakasiasi a akmay asa ka manakaw a mian so armas.

¹² No marahet so aktokto as abo so mapia a parinyen a tawo am komtaktas as mayistoria so daday. ¹³ Mavoya a aran do kachimit na anmana hoji no tanoro na an ango ichakey na a parinyen a marahet. ¹⁴ As fermi na aktoktohen o marahet as kapasitnan na so golo do aran dino. ¹⁵ Dawa makayamot dia am mararayaw anti a bigla a abo so katanggalan na sia.

¹⁶⁻¹⁹ Tiya sa o papito a isoli as vadawen no Apo taya:

no mahambog a iyangangay;

no kapaydaydaday;
 no mandindiman so tawo a abo so gatos;
 no fermi a mangtokto so marahet;
 no fermi a makalo a mamarin so marahet;
 asa ka testigo a maydaydaday;
 no mapasitnan so kapaysosobna no mapia may-
 ivan.

No marahet a resolta no kapangadwan

²⁰ Manganak, parinyen mo o vatahen dimo no ama mo as kano kawayakan moava o ninanawan dimo no ina mo. ²¹ Kapiahen mo sa onongan o atavo a konseho da dimo. ²² No nanawo daya anti o mapawnot dimo do pangwanan mo, proteksion sa dimo do mahep as rarayay mo ya do maraw. ²³ No yokoyokoran da dimo am romial a seh dang dimo as paynananawhen daymo a maviay so mapia. ²⁴ Pavawahen daymo do malalapos a mavavakes. ²⁵ Kawtapan kava no avid da anmana matolo kava do manentasion a iyangay da. ²⁶ No malapos a mavakes am mahomis o pagan dia, pero no kapangadwan aya am rarayawen na pa o mismo a viay no asa ka mahakay.

²⁷ Ta maparin ka paro a mangopkop so apoy as kadi mo mapasoan? ²⁸ Anmana maparin ka paro tomakad do inmaya as kadi na mapasoan no kokod mo? ²⁹ Akma sia o kadelidelikado no kapangadwan so kakovot no asa ka tawo. Dawa no omparin sia ya am omhamo ava anti a kakastigoan.

³⁰ No manakaw a makayamot do kaoyod na mapteng am taywara ava parohen. ³¹ Amna an adasan sia am mamaga sia so maypangay

pa kano tinakaw nawri a aran mapatawos o miniminyan na. ³² Pero no mangadwan am arava o mapia a pinangtoktoan na, ta rarayawen na mismo o viay na. ³³ Mabo anti o anib sia do kapakataho na as kavidin narana a mian so pakasnekan. ³⁴ Arava o maypakohat so soli kano mahakay a maselos do kakovot na. Arava o pamandan no akey na mamahes. ³⁵ Ipaypatanoy nava o kapaga sia as arava o regalo a makapakaro so soli na.

7

¹ Manganak, kanakmen mo sa o vatahen ko dimo as kano kawayakan mo sava o yokoyokoran ko nimo. ² Parinyen mo sa o vatahen ko dimo tapian katahaman mo o somnivog a viay. Pakapiahen mo saya onongan a akma so kapakapia mo sia onongan o mata mo. ³ Entero mo sa di pasiayen o nanawo ko sa dimo. Patneven mo saya do tawol mo. ⁴ Kakmahen moy kakteh o mapia a kapangtokto as no mapia a kapaysovol so atavo o kakmahen moy mapia dana kayvan mo. ⁵ Ta niaya sa o mapavawa dimo do kakovot no kadwan anmana dira do mavavakes a manentasion no ichichirin.

No mangadwan a mavakes

⁶ Do naypisa am maypalawong ako do bintana no vahay ko. ⁷ Aro sa o navoya ko a kahenakan a mahahakay a dekey so pinangtoktoan amna mian o asa dira sivog a abo pa so kasolivan. ⁸⁻⁹ Mian ya a mayam do rarahan a masngen do vahay no asa ka mavakes. Omhavas sia do

vahay aya a masngen do kanto do kapaysarisari na. ¹⁰ Nivayat sia no mavakes aya. Mangonay o mavakes aya so onayen no malapos a mavakes as mian o plano na nia. ¹¹ Oyod ya mangdet as abo so asnek a mayam do rarahan. ¹² Manapanaya o mavakes aya do payis no rarahan sa anmana do kaaroan no tawo. ¹³ Nivayat na o mahakay aya as karek na dia. Tiniban na o mata na as kavata na sia, ¹⁴ "Tayto o pamistan ko do kayapo ko na do templo, ¹⁵ as tiya ako mangay a komita dimo ta oyod koymo ichakey a mavoya. ¹⁶ Tori ko oyod a pinakapia a rasayan o kama ko, ¹⁷ as kapangay ko dia so maynyen a pabango. ¹⁸ Dawa machivan ka diaken ta mayasa ta a manda do mavekhas, ¹⁹⁻²⁰ ta komnaro o kakovot ko as mayvidi ava do dadwa ka dominggo ta rakoh o kartos a inahap na."

²¹ Nitentasionan na sia no avid na kano chirin na as nachitoneng o mahakay aya. ²² Dekey as kawnot na do mavakes aya a akmay asa ka vinyay a pawnoten a mangwan do dimanan sia anmana akmay asa ka agsah a mapia so kayam a mangwan do toloan sia, ²³ a dia so kadimanan na do pana da no omahap sia. Akma siay asa ka manomanok a mangwan do tolo. No mahakay aya am ara nava mapanmo o katori na do pangananawan no mismo a viay na.

²⁴ Dawa inio a kamahahakayan a manganak ko am kapiahen nio yaken a adngeyen. Iktokto nio so kapiahen o vatahen ko sa. ²⁵ Mapagorogod kava do tentasion no akmaya sia a mavakes. Paypavawan mo sia do viay mo. ²⁶ Oyod dana sa aro mahahakay a mararayaw niaya so viay as

kavidangan pa sava o nararayaw na nia. ²⁷ An mangwan ka do vahay na nia am tori ka na do rarahan a mangwan do yanan da no nadiman. Asa ya ka malisto a kapangwan do kadimanan.

8

No kapamato so mapía a kasolivan

¹ Manngey kamo! Ta no kasolivan am tomawatawag. No mapía rason am tayto na katalamaren o kadngey sia. ² Maytetnek ya do makarang a logar do payis kano paykorokorosan no rarahan. ³ Do ayeran as kano asdepan sa no kavahayan am tomawatawag sia. ⁴ Vatahen na, “Tayto koynio a tawatawagan atavo, inio atavo a mian do ato no tana aya. ⁵ Mametdeh ka paro pa? Machinanawo ka tapian mian o kapanmoan mo sia. Kolang ka paro so prinsipio do viay mo? Machinanawo ka a mian so mapía a prinsipio do viay mo. ⁶ Adngeyen mo sa o mapipia saya a pavatahen ko, ta mahosto kano mayanong atavo o vatahen ko. ⁷ Voyvoh o kakawyoran a pavatahen ko, ta oyod ko a ipsok o daday. ⁸ Oyod atavo o vatahen ko as arava o daday anmana vatahen ko a mapaychawaw. ⁹ Do marahem so kapanmoan so atavo am masehdang o atavo. Do rakoh so nahap a nanawo am maklaro o atavo. ¹⁰ Pidien mo o nanawo asna no polak ava. Pidien mo o kayan no mapanmo asna no vohawan ava. ¹¹ “Yaken o mapía a prinsipio. Mapipia ako kano brillante. ¹² Yakan o mapía a prinsipio. Marahem o kapanmoan ko so atavo as kahosto no kasinchad ko do mapía kano marahet. ¹³ No

kasinchad do Apo taya am no kasoli no marahet. Ipsok ko o kaoyod a mato kano mahambog, marahet a kaparin kano daday. ¹⁴ Mayplano ako as kapatongtong ko sira ya. Mian o mapia a pangtoktoan ko as mian o ayet ko. ¹⁵ Sidongen ko sa o patol a manyokoyokod as kapawnot ko sira a mamarin so onoonotan sa. ¹⁶ No atavo a manyokoyokod do tana aya am makapanyokoyokod do sidong ko, aran sira o matatarek a ofisiales kano mian so anongen. ¹⁷ Ichaddaw ko sa o maddaw niaken. Mavoya da yaken no atavo a komitachita diaken. ¹⁸ Tomoroh ako so kaynakman, onor as kano mapia viay. ¹⁹ No mahap nio diaken am mapipia kano máynyen dana no vohawan kano polak. ²⁰ Mayam ako do panahanan no kanamonamoan as kawnot ko do rarahan no hostisia. ²¹ Tomoroh ako so kaynakman do maddaw niaken as kapno ko so vahay da no rakoh so balor a kaynakman.

²² “Yaken o nanoma a amawgen no Apo taya. Yaken o nanoma do natrabaho na kaychowa. ²³ Inamaog na yaken do sitnanan na do kabo pa no mondo aya. ²⁴ Mian ako na do kabo pa no taaw kano atboran sa no danom. ²⁵ Nanmanma ako pa kanira no katokotokonan. Nanma ako pa kano nakaparin da. ²⁶ Mian ako na a manam so nakamaog sia no Dios o tana aya anmana manam so kayan no aran asa ka kemkem a tana. ²⁷ Mian ako na do nakamaog na so kademdeman as kaakma nay minvolay sia ya do ato no taaw. ²⁸ Mian ako na do nakapangay na so demdem do tohos as kaywang na do atbod sa do taaw. ²⁹ As niyokoyokod na o taaw a di manghavas

kano tinongdo na a pamandan na. Mian ako na do nakapatnek na so paywayaman no tana aya. ³⁰ Machitanged ako sia a akmay asa ka arkitekto. Yaken o pakayapoan no kasoyosoyotan na as mian ako a masoyot do presensia na ³¹ a makamia no mondo aya as kano inamaog a tawo.

³² “Dawa inio a makahenakan a mahahakay am adngeyen nio yaken. Parinyen nio o vatahen ko sa dinio tapian mian o soyot nio. ³³ Adngeyen nio o inanawo dinio. Kanonolay nio sava ya asna makasolib kamo. ³⁴ Masoyot o tawo a domngey diaken, aran no tawo a akmay fermi do pantaw no vahay ko a kararaw a ompanaya so kasdep na do vahay ko. ³⁵ No tawo a makapamondan diaken am makapamondan do viay as oyod anti sia ipakamia no Apo taya. ³⁶ No tawo a di makapamondan diaken am no pakasisian na o kapamondan na. An sino o omkontra diaken am ichaddaw na o kadimanan.”

9

No rakah a paytadkan no mian kano abo so kasolivan

¹ No kasolivan am akmay napatnek so vahay na a papito so ka parey. ² Nandiman sia so vinyay a pamistan as kapantad na so inomen kano kanen do lamisa, ³ as tinovoy narana sa o pachirawatan na mavavakes a manimbita do atavo a parte no kavahayan. ⁴ “Somdep kamo, inio a dekey pa so kasolivan kaninio pa a kolang so pinangtoktoan. ⁵ Iyangay nio a pachakanan kano inomen o nipantad koaya dinio. ⁶ Karoan

nio sa o pachirayayan nio a kolang so kasolivan tapian maviay kamo. Onotan nio o rarahan a kahapan so nanawo.”

⁷ An mian o paynananawan mo so makavata so kaperfekto narana am insoltohen naymo. An penpenen mo o marahet so pinangtoktoan am imo o maytadiorong a kaynyenan. ⁸ Dawa paynananawhen moava o makavata so kaperfekto na, ta kontrahen na anti mo asna an no mian so kasolivan a mangtokto o paynananawhen mo am torohan naymo so anib. ⁹ No atavo a vatahen mo sia am hapen na ya a ipaypapia na. No atavo a vatahen mo do mapsek a tawo am machirapa do mapanmo na.

¹⁰ Tapian mian o kasolivan mo am kaylangan o kasinchad mo do Dios. Ta an masinchad mo sia am rakoh o kaintindian mo so kadwan pa. ¹¹ No kasolib a komtokto so parinyen am tomoroh so nakarapa awawan do viay no asa ka tawo. ¹² An chitahen mo o mapia a kasolivan am imo o mismo a mapia niaya, pero an ichaskeh mo ya am imo pa o mismo a makasiasi nia.

¹³ No kabo no mapia a kasolivan am akma so kaparin no abo so asnek as tod a aro so vahevahey a mavakes. ¹⁴ Maydisna o akmaya sia mavakes do pantaw no vahay na anmana do kavoyan sia do kavahayan, ¹⁵ as katawag na dira do maypahavas a tori a omsikaso so matatarek a trabaho da a makavata sia, ¹⁶ “Mangay kamo dia, inio a abo so kasolivan,” as kavata na pa sia dira do dekey so pinangtoktoan, ¹⁷ “No tinakaw a inomen anmana kanen am mapipia o taham na.” ¹⁸ As sira o maviktima na am ara dava mapanmo

ta mangwan sa do kadimanan da o omonot aya dia.

10

Matatarek sa a proverbo ni Solomon

¹ Proverbo sa ya ni Solomon. No masolib a anak am onor no ama na, pero pakasnekan do ina na o asa ka abo so kasolivan.

² No kaynakman a nahap mo do kapanloko am arava o inakyan mo nia asna librien ka no kafermi na kakawyoran no vatahen mo.

³ Piahen ava no Apo taya o kapteng da no mapia tawo, pero sira o marahet so aktokto am mahap dava o ichahoho da.

⁴ Ipakasiasi no asa ka tawo o talakak na, asna no kapangto am ipaypaynakem. ⁵ No masolib a tawo am sikasohen na o mohamoha na an logar dana yanien. Makasnek o kapakaykaycheh do tiempo no kapanyani.

⁶ Makarisibi so bendision o mapia tawo. No chirin no marahet so aktokto am itayo na o malotod a kaparin na a makekeyen do golo.

⁷ Fermi sa ichasoyot a manakem o mapia so kaparin, pero makalo sa kawayakan o marahet so aktokto.

⁸ Adngeyen no masolib o mapia a konseho, pero mangwan sa do kararayawan o tod aro so vahevahey a abo so sinmo.

⁹ Sira o matalineng so kapachipanmo am arava o ichavakel da, pero sira o maydaday am maholi sa.

¹⁰ No di mapaytotwaw so kakawyoran am mapasitnan so golo, pero no mangdet a makavata

so kakawyoran do nayrahet am mapasitnan so mapia anod.

¹¹ No vahevahey no mapia tawo am akmay atboran no viay, pero no vahevahey no mak-agatogatosen am tod ya bonbon no malotod a kaparin a makekeyen do golo.

¹² Mapasitnan so golo o kaket, pero no addaw am pakaboan na o gatos.

¹³ Mian o sinmo no kakawnonongan da no mian so kasolivan, pero sira o abo so machipasonong a kasolivan am mayanong sa kakastigoan.

¹⁴ Fermi na chitahen no mian so kasolivan o karapa na dia o mapanmo na, pero an mayliliak sa o abo so kasolivan am masngen o kararayawan.

¹⁵ No kaynakman o defensa no maynakem. Ipakasiasi da no makasiasi o kapakasiasi da.

¹⁶ No primio no kapamarin so mapia am viay, asna no gatos am sitnanan no kadwan pa marahet.

¹⁷ Sira o omrisibi no paynananawan sira am maypapia sa do viay da, pero sira o di toneng no gatos da am mangananawa o pamandan da.

¹⁸ No tawo a tomayotayo nia o kasoli na am maydaday. As no mapawpit so chismis am arava o kasolivan na.

¹⁹ Karoaro no vahevahey mo am kasonosonong mo a makagatos. Dawa an masolib ka am makayhahaw ka so chirin.

²⁰ No chirin da no masolib am akmay polak, pero arava o sinmo no chintokto da no makagatogatosen.

²¹ Mian o inakyan nia no aro a tawo o chirin no mapia a tawo, asna no abo so kasolivan am mangwan do kadimanan na.

²² No kaynakman no asa ka tawo am bendision sia no Apo taya. Yapo ava ya do tanyan na kapangto.

²³ No marahet a parinyen o ichakonswelo da no abo so kasolivan, pero sira o masolib am nawri o ichasoyot da o kasolivan.

²⁴ Sira o manamonamo so viay am marisibi da o ichahoho da, pero dira do marahet so aktokto am mawara dira o ichamo da maparin dira.

²⁵ Sira o makagatogatosan am masonong sa mahap no disgrasia, pero sira o manamonamo so viay am arava o kadelikadoan da.

²⁶ Hapen moava paytrabahohen o asa ka matalakak, ta mayvadiw ya akmay silam do nyipen mo anmana ahob do mata mo.

²⁷ Sincharan mo o Dios tapian manaro o viay mo, ta sira o makagatogatosan am marapit dava ya.

²⁸ No panapanayahen da no mapia a tawo am mangwan do kasoyosoyotan, pero mawara ava o panapanayahen no makagatogatosan.

²⁹ Torohan sa no Apo taya so proteksion o manamonamo so viay, pero rarayawen na sa o marahet so pariparinyen.

³⁰ Sira o manamonamo am fermi mian o sigoro a pachipelan da, pero makalibri sava o makagatogatosan.

³¹ Sira o manamonamo am kasolivan o patahahen da. Asna pabhesen sa do kwanasaw o makagatogatosan.

³² Mapanmo da no manamonamo o matanoy a chirin, pero sira o makagatogatosan am no makaynyeynyen a chirin o madngey dira.

11

¹ Isoli sa no Dios o manerbi so ipanloko a panovolan, ta nawri ipakamia na o hosto so kapanimbang.

² Sira o mahambog am masngen sa do pakasnekan da, dawa oyod a mapia o kapamahbo so karakohan.

³ An mapia ka tawo am pawnoten naymo no matalineng a chintokto mo. Asna sira o dia parin a ichasaray am mararayaw sa no mismo a kapaydaydaday da.

⁴ Arava o mapaparin no kaynakman mo do oras a kasalap mo so kadimanan, pero no matalineng a chintokto mo o ompavawa dimo do pangananawan.

⁵ No katalineng no chintokto am parinyen na maydaydamnay o viay no mapia tawo, pero sira o marahet so aktokto am sira o ompaparin sia o mismo da ichararayaw.

⁶ Malibri no kanamonamoan o matalineng so chintokto, asna no tawo a dia parin a ichasaray am matolo no mismo a kapayagom da.

⁷ An madiman o makagatogatosan a tawo am machirayay sia mabo o panapanayahen na. Ta mabo o sinmo no kasaray nia o kaynakman.

⁸ Mian o proteksion da no manamonamo so viay do kadelikadoan, pero arava ya dira do makagatogatosan a tawo.

⁹ Maparin ka mararayaw no chirin da no tawo a di sinchad do Dios, pero no chirin da no manamonamo so viay o om libri dimo.

¹⁰ Masoyot o kavahayan an nawri sa o omasenso o mapia a tawo, as an madiman sa o marahet so aktokto am aro sa o masaray.

¹¹ Maypapia o asa ka kavahayan do mapia chirin da no manamonamo so viay, pero rakoh o marahet a mawara do kavahayan a pinawnot no chirin da no makagatogatosen a tawo.

¹² No abo so kasolivan am fermi na chitahen o icharahet no kadwan, pero fermi a masolib a makadomi o tawo a rakoh so pinangtoktoan.

¹³ Maparin ava ichasaray o makadab a mangonong do sekreto, pero aran no dékey dana sekreto am onongan no maparin a ichasaray.

¹⁴ Do kaboan no mapia konseho am mararayaw o asa ka kavahayan, pero mian o kasigoradoan do yanan no aro a konseho.

¹⁵ An machisdep ka omgarantia no pagan no asa ka estranghero am rakoh o sehseh mo, dawa mapipia o kadi mo machahapan do akmaya sia.

¹⁶ Aniven o mapsek a mavakes, pero no malotod a mahakay am voyvoh o kartos o mahap na.

Makakartos ava o matalakak, pero no mapangto am maypaynakem.

¹⁷ An matanoy ka do kadwan am ichapia mo pa ya, as an malotod ka am imo maytadiorong a makasiasi nia ya.

¹⁸ Arava o somnivot a maganansia da no marahet so aktokto, pero no mamarin so mapia am sigorado o marawat na mapia a vahes.

19 No tawo a mapasivog sia o kapamarin na so mapia am mangwan do kaviayan, pero mangwan sa do kadimanan da o makagatogatosan.

20 Isoli no Dios o mararahet a chintokto no tawo, pero ichaddaw na sa o omonot do mapia.

21 Masigoro o kastigo da no makagatogatosan, pero arava o ichamo a kastigo da no manamonamo so viay.

22 No mavid a katitiban no mavakes a abo so kasolivan a mangtokto am akmay asa ka vohawan a gadang do dadavok no bago.

23 No chitahen no mapia tawo am fermi mayresolta do mapia, asna an mahap da no makagatogatosan o ichahoho da am aro o maket nira.

24 Maypaynakem sa o madadam asna sira o mabayo am maypakasiasi sa. 25 Maypapia o kaviayan da no masisien kano masisidongen. Ta no masisidongen am sigorado a makarawat so sidong do pangaylanganan na.

26 Isoli no tawo o mapayiras so logar a idakaw a kanen do kakey na mayganansia, pero oyod a ipakamia o makakto dia ya a sadiwen.

27 An mapia o ichakey mo am aniven ka, pero an no golo o ichakey mo am niaya o mahap mo.

28 Sira o machidepende do kaynakman da am akma sa anti yay makolay a vohong no kayo, pero no manamonamo so viay am maypagla sa akma so magla a vohong no kayo.

29 No mapasitnan so golo do familia na am makasiasi do tawsan na.

Fermi sa a mayserbi o abo so pinangtoktoan dira do mapia so pinangtoktoan.

³⁰ Tomoroh so viay o kanamonamoan, pero no kakekeyen do golo o omrarayaw so viay.

³¹ Aran do tana paya am mian dana o marisibi da primio no mapipia so kaparin a tawo, pero maynyoha ava o kastigo da no makagatogatosen kano marahet so aktokto.

12

¹ No komita so kasolivan am katnayan na o kapapanmo sia dia an mian o payrahtan na. Oyod a makabababa o kaskeh a paynananawhen.

² Ipakamia sa no Apo taya o mapia so kaparin a tawo, pero hosgan na sa o mayplano so marahet.

³ Maparin ava pachidependian o marahet a parinyen, pero no kanamonamoan o tomoroh so mapia a paytetnekan.

⁴ Kasoyosoyotan kano onor no asa ka mahakay o mapia a kakovot na, pero no mavakes a tomoroh so pakasnekan no kakovot na am akmay ganit no tohang a dia tova.

⁵ Lokohen davaymo no manamonamo so viay, pero nawri chitahen da no makagatogatosen o kahap da dimo do daday da.

⁶ No vahevahey da no makagatogatosen am mapawnot so asa ka tawo do kadimanan, pero no chirin da no manamonamo so viay am tomoroh so kalibrian dira do mian do panganawan.

⁷ Madiman sa o makagatogatosen as kabo no tayatayabo da, pero mavidin sa maytetnek o familia da no manamonamo.

⁸ An matarem o pangtoktoan mo am ipakamia ka no tawo, asna an kolang o kaintindian mo so viay am mahbo o kavoyan dimo no kadwan.

⁹ Mapipia o kahbo no trabaho a kapanitan so ichaviay as kano katoman mato so anongen as kabo no kanen.

¹⁰ No mapsek a tawo am mapia o kawmong na dira do vinyay na sa, pero sira o makagatogatosan am atetakan da sa o vinyay da.

¹¹ No mapangto a maytakekey am bastante o kanen na. No kaserbi so tiempo do abo so sinmo a prohekto am arava o inakyan nia.

¹² Fermi da chitahen no makagatogatosan o kapamarin da so marahet, pero mabdibdis ava o kapia da no manamonamo so viay.

¹³ No marahet so aktokto am matolo no mismo a vatavatahen na, pero no manamonamo so kaparin no viay o libri do golo.

¹⁴ No vahes dimo am omononot do chirichirin kano pariparinyen mo. Ta masigorado o karawat mo so vahes no pinarin mo.

¹⁵ Fermi da payen do aktokto da no makagatogatosan o kabo no payrahtan da, pero sira o masolib am fermi sa manngey so konseho.

¹⁶ An mian o isoli no kolang so pinangtoktoan am makalo a mavoya no kadwan, pero no rakoh so pinangtoktoan am kapaypasinsian da o insolto dira.

¹⁷ An vatahen mo o kakawyoran am mian o hostisia, pero mararayaw o hostisia no daday.

¹⁸ No chirin a dia pinakapia a iktokto am manrawarawa a akmay espada, pero no mapia a vahevahey am ichapia akmay tovatova.

19 Mian o pamandan no daday, pero arava o pamandan no kakawyoran.

20 Kapanloko o mian do aktokto da no mayplano so marahet, pero sira o komita so mapia am masoyot sa.

21 Arava o marahet a mawara do manamonamo so viay, pero do makagatogatosen am arava o marahet a dia wara dira.

22 Ipsok no Apo taya o maydaydaday sa, pero sira o diabdibdis so chirin da am ipakamia na sa.

23 No rakoh so pinangtoktoan am yosad nava ipatalamad o kasolivan na, pero sira o abo so pinangtoktoan am aran no mismo a kaignorante da am yosad da a ipatalamad.

24 Tomoroh so ipakapamarin o kaoyod a mapangto, pero no mapayvadiw a pachirawatan am no katalakak.

25 No kavakel am rarayawen na o kasoyosoyotan, asna no matanoy a vahevahey am mapagsagsal.

26 No manamonamo so viay am asa ka giya do kayvan na, pero no direksion no makagatogatosen am mangwan do kararayanan.

27 An matalakak ka am marapit moava o ichahoho mo, pero an mapangto ka am marapit mo o ichakey mo a todahen.

28 No kanamonamoan am rarahan a mangwan do viay, pero no kapaychawaw am rarahan a mangwan do kadimanan.

13

¹ No masolib a anak am onotan na o pay-nananawan sia no ama na, pero no mato so iyangay am itoneng nava an mian o rahet na.

² Mian o vahes da mapia no mapsek do chirichirin da, pero sira o marahet so chintokto am fermi da chitahen o icharahet no kadwan.

³ Makapatak ka do chirichirin mo tapian abo o kadelikadoan mo. No dia patak do chirichirin na am rarayawen na o mismo na viay.

⁴ Entero na diahap no matalakak o ichahoho na, pero mahap anti no mapangto o ichahoho na.

⁵ Ipsok da no manamonamo so viay o daday, pero makasnek kano maraway o chirichirin da no makagatogatosan.

⁶ No kanamonamoan o proteksion no abo so gatos, pero no marahet a parinyen o kararayawan no makagatogatosan.

⁷ Mian sa o toman maynakem a aran abo todango da. Mian pa sa o toman makasiasi aran oyod sa maynakem.

⁸ Maparin na serbien no maynakem o kartos na a omlibri so karakohan na dira do makey a omdiman sia, pero sira o makasiasi am problema dava o akmaya sia.

⁹ No manamonamo so viay am akmay oyod a maknyay a relaken, pero no marahet so viay am akmay relaken a mawsep dana.

¹⁰ Arava o mahap do kapamato so karakohan an dia no golo. Dawa mapipia o kahes so konseho da no kadwan.

¹¹ Kasonosonong no kahap no kaynakman mo am nawri pa o kasonosonong no kabo na nia, asna kasadisadit no kapanita mo am kapipia no kapamondan mo dia ya.

¹² An maynyoha o panapanayahen mo am akmay narawarawa o tawol mo, pero an mahap mo o panayahen mo am oyod ka masoyot.

¹³ An maskeh ka no mapia a konseho am akma ka nay manawag so problema, asna onotan mo o konseho tapian libri ka do marahet.

¹⁴ No nanawan dimo no rakoh so pinangtoktoan am tomoroh dimo so viay. Niaya sa mismo o om libri dimo do pangananawan no viay mo.

¹⁵ Manghap so anib o mian so mapia a kasolivan, pero kararayawan o mahap da no dia sarayan so vahevahey.

¹⁶ Fermi na manma iktokto no masolib a mangtokto o atavo a parinyen na, asna no abo so pinangtoktoan am mavoya do atavo a pariparinyen na o akmaya sia a kaparin na.

¹⁷ No dia sarayan a maparapit so vahevahey am mapasitnan so golo, pero no ichasaray a toyotoyonen am tomoroh so karadinepan.

¹⁸ Pakasnekan kano pakasisian o pamandan no tawo a maskeh a nanawhen, pero aniven o masolib a omrisibi so paynananawan sia.

¹⁹ So pakasoyosoyot no kahap sia o oyod a ichahoho, pero mian sa o entero a maskeh a komaro do tanyan da ichakey aran marahet.

²⁰ No machirayay dira do masolib a mangtokto am maypangay o kasolivan na, pero no machirayay dira do marahet so ichakey am mangwan do kararayawan na.

²¹ Fermi a omonot o lijat do makagatogatosan do aran dino angayan na, pero kabendisionan sa o manamonamo so viay.

²² No mapia a tawo am mian o kaynakman na a ipamohon na sa so inapo na, pero no kaynakman no makagatogatosan am mangay anti dira do mapipia a tawo.

²³ An hakawen o takey a kaboan no mohamoha am maparin ya tomoroh so bastante a kanen do makasiasi, pero sira o tawo a abo so kasisien am vadawen da o kapaymohamoha dia.

²⁴ An di mo kastigoan o anak mo am arava o addaw mo nia, ta an somnivog mo ya a ichaddaw am paynananawhen mo ya.

²⁵ Mian o manawob a kanen da no manamonamo so kaparin a tawo, pero maykolang sa fermi so kanen o marahet sa so aktokto.

14

¹ Maytetnek o asa ka vahay do kasolivan kano mapia a pinangtoktoan no asa ka mavakes, pero mararayaw o sinahad no vahay no abo so mapia a pinangtoktoan.

² An mahosto o kapanganohed mo am ipavoya mo o kanib kano kasinchad mo do Apo taya, pero an di ka parin a ichasaray am arava o anib mo sia.

³ No kahambogan no marahet so pinangtoktoan o pakayapoan no aro a vahevahey na, pero mapatak do chirin na o mapia so pinangtoktoan.

⁴ An abo o vinyay mo a serbien do kapagarado mo am arava o yanien mo, pero an mian o pagaradohen mo am mapno o sarwap mo.

⁵ No ichasaray a testigo am fermi a oyod o vatahen na, pero maynana daday o vatahen no dia sarayan a tawo.

⁶ Makahap ava so nanawo o omtek no mayanong, pero masonong sa paynananawhen o mapia so kapangtokto.

⁷ Machiwawa ka dira do dia solib a omonot do mayanong, ta arava o mahap mo a nanawo dira.

⁸ Ango paytadkan da no mian kano abo so pinangtoktoan. No mian so pinangtoktoan am mapanmo na o mayanong na a parinyen. Sira o abo so pinangtoktoan am pangayen da do aktokto da o kaari da makapanmo so parinyen da.

⁹ Intindien dava no marahet so kaparin an mian o kapakagatos da, pero no mapsek a tawo am chitahen na o kapakabo sia an mian o kapayrahet na.

¹⁰ Tanyan mo o ichasoyot mo as arava o makapachahap dimo do rahmeten mo. Arava o machinatay dia ya.

¹¹ No katdan no mapsek a tawo am maytetnek pa a aran nararayaw dana o katdan no marahet so kaparin a tawo.

¹² Mian o panahanan a akmay mapia do kapasinmoan sia no asa ka tawo, pero no pamanpandan na nia am kararayanan.

¹³ Maparin a tayohen no asa ka tawo o kangsah na do kaakma nay makonswelo, pero do pakatanyan na am tori pa daw o kangsah na.

14 Mahap no marahet so kaparin a tawo o machinaho sia as alit no karisibi sia no mapsek a tawo o mapia a vahes na.

15 Mapaychapidi ava so panganohdan o abo so kasolivan a mangtokto, pero oyod sa mapatak o masolib a mangtokto.

16 Mapatak sa di machangay do golo o rakoh so pinangtoktoan, pero masonong sa machangay do aran ango o abo so kasolivan a mangtokto.

17 No makokohaten am aro o mapaparin na a di mayanong, pero no masolib a maykontrolado am mavidin a maradinep.

18 No ignorante am arava o mahap na mapia a kapangtokto, asna sira o mapia so pinangtoktoan am maypaypangay pa o kasolivan da.

19 Mawara o tiempo a kapamahbo da no makagatogatosen dira do mapia so kaparin as kapachisiasi da pa dira.

20 Arava o mainteresado do asa ka makasiasi. Aran no mismo na katohong am ichaskeh na sia, pero aro o omkaykayvan sira so maynakem.

21 An makey ka mian so soyot am makapsek ka dira do makasiasi. Rakoh o sadan no omparo sira so makasiasi.

22 Mahap mo o anib kano saray no kadwan an nawri trabahoan mo o mapia, pero an no marahet o chitahen mo am rakoh o kapaychawaw mo.

23 Maytrabaho ka tapian mian o ichaviay mo, ta an no kapaydisna mo a machiistoria am maypakasiasi ka.

24 Masinchad o mian so pinangtoktoan do kasolivan na akma so kasinchad dira do abo so pinangtoktoan.

25 Manlibri so tawo o dia maydaday a testigo, pero no maydaday am asa ka traydor.

26 No kasinchad kano kanib do Apo taya am tomoroh so angdet kano kasigoradoan do asa ka tawo kano familia na.

27 Makey ka paro mavawa do kadimanan? Sincharan mo kano aniven mo o Apo taya a iya so atboran no viay.

28 No ipakapamarin no asa ka manyokoyokod am depende do vidang da no sakop na, ta an abo sa ya am arava o ipakapamarin na.

29 An makontrolado mo o kasoli mo am masolib ka a mangtokto, pero an masosolien ka am nia mismo o kavoyan so kabo no pinangtoktoan mo.

30 No maradinep a aktokto am tomoroh so mapia a inaynawan, pero no kaselos am akmay ganit a dia tova.

31 An atetekan mo sa o makasiasi am no Dios o insoltohen mo, ta iya o minamaog sira. No mapia a parinyen mo dira do makasiasi am asa a kaparin no kanianib mo so Apo taya.

32 Sira o omonot do marahet o mismo a mamarin so pakayapoan no kararayawan da, pero no pinangtoktoan da no mapia tawo o tomoroh dira so proteksion.

33 No mapia o fermi a mian do aktokto no rakoh so kapanmoan so mapia, pero do abo so pinangtoktoan am arava o kapanmoan da so kasolivan.

34 Parinyen no kanamonamoan a makapamarin o asa ka kavahayan, pero pakasnekan o itoroh no gatos do asa ka kavahayan.

³⁵ Ipakamia no manyokoyokod o ofisiales a masolib a omonot do mayanong, pero kastigoan na sa o kolang so kapayserbi sia.

15

¹ No matanoy a katbay am mapabo so soli, pero no mapasoli a atbay am atongan na o soli.

² Makakeakey o kasolivan an pavatahen ya no rakoh so pinangtoktoan, pero no vivi da no abo so pinangtoktoan am akmay atboran no abo so sinmo a vahevahey.

³ Arava o di na voya no Apo taya, mayalit o parinyen a mapia anmana marahet.

⁴ Mapagsal o matanoy a vahevahey, pero no malotod a chirichirin am manrawarawa.

⁵ Rakoh o kapaychawaw no tomadichokod do nanawo no ama na pero oyod a mapia o karisibi no kapaynananawo na dimo.

⁶ Mavidin o kaynakman da no manamonamo so kaparin, pero mabo o kaynakman da no omonot do marahet do tiempo a kaoyod da maykaylangan sia.

⁷ No kasolivan am mapanmo no kadwan do viay da no mapia so pinangtoktoan asna dira ava do abo so pinangtoktoan.

⁸ Ipakamia no Apo taya o dasal da no mapipia a tawo, pero ipsok na o aran sakrifisio da no makagatogatosan.

⁹ Ipsok no Apo taya o pariparinyen da no makagatogatosan, pero ichaddaw na sa o omparin so mapia kano mayanong.

¹⁰ Sigorado o kastigo no mamarin so marahet. Sigorado o kararayaan no maskeh a paynananawhen.

¹¹ Mapanmo no Apo taya o aran no mian do logar da no nadiman as maypango kayan no ichaytayo sia a chintokto no tawo.

¹² Makey ava paynananawhen o mahambog. Mangahes sava ya so konseho dira do rakorakoh so kapanmoan so mapia.

¹³ Mayak sa o mian so ichasoyot, pero an mian o ichangсах am machitarek o katitiban da.

¹⁴ Fermi pa sa makey a nanawhen o rakoh so pinangtoktoan, pero makamia dana sa a ignorante o abo so pinangtoktoan.

¹⁵ No viay no makasiasi am fermi a kalijalijatan, pero no abo so ichalijat am masaray sa kararaw.

¹⁶ Mapipia o kapakasiasi a sominchad do Apo taya as kano kaynakem a mian so kagologoloan.

¹⁷ Mapipia o kakan so aran karinakan na a machirayay dira do maddaw nimo as kano kapaychan mo so karne a machakan dira do somoli nimo.

¹⁸ No kاسوبولien am sitnanan no kapaysosobna, pero tomoroh so karadinepan o matanoy kano maypasinsia.

¹⁹ An matalakak ka am arava o kaboan no problema mo, pero an manamonamo o viay mo am arava o problema mo.

²⁰ No anak a mian so pinangtoktoan am tomoroh so kasoyosoyotan do ama na. Voyvoh o abo so pinangtoktoan o omparo so ina na.

²¹ Nawri ichakonswelo da no abo so pinangtoktoan o kabo no kasolivan da, pero no mapia so pinangtoktoan am fermi na chitahen o mayanong a parinyen na.

²² Hapen mo o atavo a konseho dimo tapian maypapia ka do ichahoho mo, ta do kaboan no konseho am sigorado o kapayrahhet mo.

²³ Oyod a mapia o kasolib mo a omserbi so machinahho a chirin do mayanong a serbian sia.

²⁴ No rakoh so pinangtoktoan am mayam do rarahan a mangwan do viay asna no mangwan ava do kararayawan.

²⁵ Rarayawen no Apo taya o katdan da no mato so iyangay, pero ipachidiman sa no Apo taya o makasiasi a bioda.

²⁶ Isoli no Apo taya o marahet a chintokto, pero oyod na ipakamia o matanoy a ichichirin.

²⁷ An makey ka mayganansia do marahet a paraan am tomoroh ka so problema do familia mo. Manrisibi kava so lagay tapian mayendes o viay mo.

²⁸ No mapia tawo am mapatak a tombay, pero no marahet so pinangtoktoan am malisto a mayliliak a nia so mapasitnan so problema.

²⁹ Adngeyen no Dios o dasal da no mapia so kaparin, pero sikasohen na sava o dia omonot do mapia.

³⁰ Ichasoyot mo o kayayak da no kadwan as kagsal mo no mapia a balita.

³¹ An adngeyen mo o paynananawan dimo am rakoh o pinangtoktoan mo.

³² An maskeh ka paynananawhen am no mismo mo a karakohan o rarayawen mo, pero

an risibien mo o kapaynananawo dimo am maypangay pa o kapanmoan mo so mayanong.

³³ No anib kano kasinchad do Apo taya am mismo dana ya a kapanghap so kasolivan, ta manam so kaparin mo a makarisibi so onor am kaylangan o kapamahbo mo so karakohan mo.

16

¹ Maparin ta mayplano, pero mian do Apo taya o kapakatongtong na.

² Maparin mo a vatahen do aktokto mo o kapayanong no atavo a parinyen mo, pero no Apo taya o makapanmo so somnivog a mian do aktokto mo.

³ Akdawen mo o kabendision dimo no Apo taya do plano mo sa tapian mapatongtong o ichahoho mo.

⁴ Atavo a pinarin no Apo taya am mian o pamandan na. No pamandan da no omonot sa do marahet am kararayawan.

⁵ Isoli no Apo ta o mato so iyangay. Maynyoha ava o kastigo da nia.

⁶ Ichaddaw mo o Dios tapian kapakaboan ka. Sincharan mo o Apo taya tapian mavawa ka do marahet.

⁷ An pakamiahen mo o Apo taya am aran sira o kakontran mo am mayvadiw sa a kaychayvan mo.

⁸ Mapipia o dekey a naho do malinis a paraan as kano rakoh a kartos a yapo do matayo a paraan.

⁹ Imo o mayplano, pero no Dios o mapawnot dimo do mismo logar mo a parinyen.

10 No patol am tinorohan no Dios so ipakapamarin na as no vatahen na o kawnotan.

11 Ichahoho no Dios o mahosto a panovolan kano panpang do kapaydakaw.

12 Maparin ava kanonolay no asa ka patol o marahet, takwan no hostisia o omparin sia mahni a maytetnek o asa ka gobierno.

13 Ichahoho no patol a madngey o kakawyoran as nawri sa ipakamia na o mapavata so kakawyoran.

14 No masolib a tawo am chitahen na pakamiahen o patol, ta an somoli o patol am maparin a mayinmonmoan ya so kadimanan.

15 No fabor no asa ka patol am akmay asa ka demdem a tomoroh so timoy a viay no mohamoha.

16 Oyod a rakoh o ichapipia no kayan no kasolivan a mangtokto kano kayan no vohawan kano polak.

17 Mayam sa o mapsek a tawo do panahanan a maypavawa do marahet. Dawa katiban mo o pangwanan mo tapian librien mo o karakohan mo.

18 Arava o pangwanan no kahambog an dia no pakasnekan kano kararayawan.

19 Mapipia o kavidin a mahbo a makasiasi as kano kahambog kano kapachinatay do tinakaw a kaynakman.

20 Kapiahen mo a intindien o nanawo dimo tapian matodah mo o ichakey mo. Pangayen mo do Apo taya o saray mo tapian mian o somnivog a kasoyosoyotan mo.

21 No masolib as somnivog a mapia a tawo am mavahey sia do rakoh a kapanmoan na so mayanong. Ta do matanoy a vahevahey na am masonong a panganohdan o vatahen na.

22 No kasolivan am akmay atboran a tomoroh so viay no mian so pinangtoktoan, pero kastigo o aspangan da no abo so pinangtoktoan.

23 Mapia o kaktokto no mian so pinangtoktoan a manam so kapayliliak na. As an mayliliak ya am masonong a panganohdan o vatahen na.

24 No matanoy a vahevahey am mawnawnas a adngeyen as mapagsal so viay.

25 Maparin a panahanan a mangwan do kararayawan o tori mo a hahawen a mapia.

26 Mapawiyod o tawo a maytrabaho a makayamot do kanen. Maytrabaho sia tapian di sia mapteng.

27 Fermi da chitahen no omonot sa do marahet o icharahet no kadwan. Aran no chirin da am akmay apoy a mayrarayaw.

28 No marahet so chintokto am maytokos so inanahet. Mapasitnan sa ya so kapaydidiman kano manrarayaw sa ya so mapia a kayvayvan.

29 Sira o magogolohen am lokohen da sa o mismo da kayvan as kapawnot da sira do kararayawan.

30 Makapatak ka dira do maraway so kayak kano katidib dimo, ta tarek a mian o naktokto da dimo a marahet.

31 No manaro a viay am asa ka primio dira do mapia so dadakay. No ovan am asa ka onor a akmay korona do oho.

³² Mapipia o karakoh no pasinsia mo as kano karakoh no ipakapamarin mo. Mapipia o kayan no kontrolado mo so karakohan mo as kano kayan no ipakapamarin mo a omkontrolado so kavahayan sa.

³³ Akmay machisoswerte o makey a maka-panmo so inolay no Dios sia, pero mian do Dios o kapesek na sia.

17

¹ Mapipia o kakan so kamahoto na a may-damnay so aktokto as kano kakan a akmay mamista do vahay a kaboan no kaydamnayan no aktokto.

² No masolib so disposesion a pachirawatan am makahap so ipakapamarin a matoato kano marahet so dadakay a anak no apohen na as kapakamia na pa nia machinatay do ipamohon no apohen na.

³ No vohawan kano polak am parahanen do apoy do kalinis sia. Akma pa saw o tawol no asa ka tawo a namonamohen no Apo taya.

⁴ Sira o marahet so dadakay am adngeyen da sa o marahet a chintokto a akma so kadngey sia no maydaydaday o daday.

⁵ An itek mo sa o makasiasi am no Dios a minamaog sira o itek mo. Omhamo ava o kastigo mo an ichayak mo o kapakasiasi no asa ka tawo.

⁶ Tomoroh so kasoyosoyotan kano onor dira do mangalkem o inapo da sa a akma so katoroh no asa ka ama so agsal do manganak na mahakay.

⁷ Sira o aniven a tawo am maydaydaday sava asna sira o abo so matalineng a pinangtoktoan am arava o mapavata da a mapia.

⁸ Mian sa o komtokto nia o kakma nay majik no kartos a ipanlagay. Anohdan da o kaparin na so atavo.

⁹ An ichahoho mo o kaddaw dimo no kadwan am makasolib ka mapakabo dira an mian o payrahtan da dimo. No kapanovitovid am manrarayaw so mapia a kapaychakayvan.

¹⁰ Mananawo dana do asa ka vahevahey o masolib a tawo, pero sadisaditen pa no abo so matalineng a pinangtoktoan o kananawo na a aran asa yatos o iplot na.

¹¹ Mawara o kadiman a akmay asa ka natovoy a malotod a mangastigo dira do machirebelde a nawri so chitahen o kapasitnan so marahet.

¹² Mapipia o kapachisalangat mo do asa ka leon a chinapohsan so anak na as kano kapachisalap mo do asa ka tawo a marovel no abo so serbi a prohekto na.

¹³ An vahsan mo no marahet o pinarin dimo a mapia am entero am komaro ava o marahet a mapaparin do sinahad no vahay mo.

¹⁴ No sitnanan no kapaysosobna am akmay dekey a tolyang do pamalat so ayo. Nyeng mo ya pabhesen a manam so kapaypahara na.

¹⁵ No kapakagatos mo so abo so gatos anmana kapavolaw mo so mian so sinadan am mayalit na ipsok no Apo taya.

¹⁶ Arava o sinmo no gastohen do kaeskwela no abo so kasolivan a mangtokto ta maparin ava ya mananawo.

17 Fermi a ipavoya no asa ka kayvan o addaw na. Ta nawri paroava o iyan no kayvan o kasira no somidong an mian o problema?

18 Voyvoh o tawo a abo so aktokto o makey a responsable do pamagan no kadwan a tawo.

19 No kadi machivawan do pakagatosan am akma so kakey a mapasitnan so marahet. An fermi ka mahambog am manta ka so golo.

20 No asa ka tawo a nawri so pavatahen kano aktoktohen o marahet am logar ava manapanaya so mapia, ta nawri mawara sia o kararayawan.

21 Arava o kayayakan no asa ka ama a mian so anak a nawri so parinyen o marahet.

22 Mavidin ka masaliwawa an makonswelo ka do viay mo. Asna an mangsangsaheh ka am akmay kapangwan mo ya so mawadi do vovon mo.

23 Sira o marahet so pinangtoktoan a hoyis am manawat sa so lagay as kawnotan ava o mahosto a hosga.

24 No mapia so kasolivan am mapanmo na o kachita na so atavo do mapia, pero no abo so mapia a kasolivan am aro paychasitsitnanen na a tod a kakeakey.

25 No abo so kasolivan a anak am tomoroh so kangsah do ama na as kano inyen no aktokto do ina na.

26 Mayanong ava o kamolta dira do abo so sinadan. Mararayaw o hostisia an kakastigoan sa o mapepek a tawo.

27 No tawo a makapanmo so mayanong na parinyen am fermi ava mayliliak. No tawo a dia rovel am rakoh o kapanmoan na so mayanong.

²⁸ Ta an kadwan am aran no abo so pinangtoktoan am atpehan a masolib an di sia mayliliak. An penpenen na o vivi na am akma siay oyod a rakoh so pinangtoktoan.

18

¹ No tawo a nawri so onotan o ichakey na am makapachisondo ava do kadwan. Fermi na sobnahren o anohdan no kaaroan no tawo.

² Do abo so pinangtoktoan am arava o sinmo no aran ango a kasolivan asna nawri o ichakey na o kavahey na no kayan no mapanmo na.

³ Fermi a mayrayay o kapakagatos kano pakasnekan as an mabo o anib no tawo dimo am no katek nimo o mahap mo.

⁴ No vahevahey no asa ka tawo am maparin a asa ka atboran no kasolivan. Marahem a akmay taaw as manamonamo a akma so danom no atbod.

⁵ Mayanong ava o katagom do nakagatos as kabo no hostisia do abo so sinadan.

⁶ No vahevahey no abo so mapia a pinangtoktoan am pakayapoan no kapaysosobna kano kapaydidiman. ⁷ No vahevahey na nia o mismo a omrarayaw so karakohan na.

⁸ Oyod a makakeakey a adngeyen o kapaychirichirin so marahet do kadwan. Akmay masdep ya kanen.

⁹ No matalakak am kakteh no makeakeyen a mayrarayaw.

¹⁰ Oyod a mahni a pasarayan o Dios. Sira o manamonamo so viay am machipel sa sia.

¹¹ Ichasaray da no may-inakem o kaynakman da a om libri sira a akma so kaproteksion dia no makarang a gadagada o asa ka kavahayan.

¹² Arava o pamanpandan no kahambog an dia do kararayanan. No mapamahbo am makarawat so onor.

¹³ Dekey o pinangtoktoan no dia manngey as manmanma tombay.

¹⁴ Makangdet ka ta nia o tomoroh so ayet do kaganit mo. An abo ya am nabo dana o akey mo a maviay.

¹⁵ Fermi na chitahen no rakoh so kasolivan o karapa na pa do napanmo na.

¹⁶ Oyod a masonong o kasinchad da dimo no mato a tawo an torohan mo sa so regalo.

¹⁷ Maparin a panganohdan o asa ka testigo katadkan na an mian o machitarek a testigo a omproyba do daday na.

¹⁸ An mian sa o maysobna a dia makapaysondo am mapia an maysoswerte sa ya.

¹⁹ Sidongen mo o kakteh mo as pasolien moava ta akma so kasadit no kasdep do nitahtahan a ayeran o kasadisadit no kapaysondo nio a mirwa.

²⁰ Arava o kadwan a makarawat so resolta no vinatavata mo an dia voken a imo. ²¹ No rida am maparin a tomoroh so viay anmana kararayanan. Dawa makapatak ka do atavo a vatahen mo.

²² Mapalak o mahakay a nakavoya so kakovoten na. Ta no kakovot naya am bendision sia no Dios.

²³ An mangahes o makasiasi am machisiasi, pero no maynakem am oyod a malotod a tombay.

24 Mian sa o toman a kayvan as mian sa o somnivog a kayvan a akma mo nay kakteh.

19

1 Mapipia o kapakasiasi a di mangotangotap as kano dekey so pinangtoktoan a maydaydaday.

2 No kaoyod mo a malakam do ichakey mo a parinyen am arava o sinmo na an abo o mapia a kapanmoan mo sia. Mayproblema ka an mayapora ka.

3 Mian sa o mararayaw no tanitanyan da pinariparin as ka no Apo taya no parapdinan da a pakayapoan na.

4 No maynakem a tawo am fermi mian o vayo a kaychayvan na, pero no makasiasi am aran no mayhahaw sa kaychayvan na am karoan da pa anti ya.

5 An maydaday ka do hosgado am kakastigoan ka. Arava anti o pakavolawan mo.

6 Arava di chita sia o kayan no koneksion na do maato a tawo. Aro sa o makavata so kapaykayvan da so mian so ichaytoroh a fabor.

7 Ipachisnek o oyod a makasiasi no mismo na kakakteh as chapanngo da no kaychayvan na! Aran manngonngo o kachita na sira am mavoya na pa sava.

8 Rakoh a fabor do mismo mo a viay o kachita mo sia mapanmo o atavo logar mo a kapanmohen. As an mavidin mo saya tovidan am maypapia o viay mo.

9 Arava o maydaday do hosgado a makawtap do kastigo. Sigorado o kastigo na.

¹⁰ Mayanong ava o kaviay na do rakoh a kaydamnayan no asa ka tawo a dekey so pinangtoktoan. Akma pa ya so kadi na mayanongan no kayokoyokod sia no asa ka pachirawatan o mato so anongen a tawo.

¹¹ No mian so pinangtoktoan am makontrolado na o soli na. An mian sa o nakarahet dimo am oyod a mapia o kadi mo ompansinan sia o pinarin da.

¹² No soli no patol am oyod a mangamomo a akmay leon, pero no fabor na am akmay timoy a oyod a kaylangan.

¹³ No abo so pinangtoktoan a anak am maparin na ipararayaw o ama na. No kakovot a mavakes a fermi a somoli am akmay manayeteng a danom a oyod a makasolisoli.

¹⁴ Maparin a mamohon no mahakay o vahay kano kartos do inyapoan, pero voyvoh o Apo taya a makatoroh so mapia so dadakay a kakovot na.

¹⁵ An matalakak ka as kasanib mo a makaych eh am maykolang ka anti so kanen.

¹⁶ Mayendes o viay mo an onotan mo sa o panyokoyokoran no Dios asna an pasadahen mo sa ya am kadimanan o pakavokavosan na.

¹⁷ An manoroh ka do makasiasi am akmay no Apo taya o pavohoren mo, ta iya anti o omvahes dimo.

¹⁸ Disiplinahen nio sa o kamanganakan nio do kametdeh da pa a maparin pa paynananawhen, ta an di mo saya disiplinahen am tori mo sa sidongen a omrrayaw so mismo da viay.

¹⁹ An oyod a malotod o asa ka tawo am nolay mo sia mandidiw a makayamot do pinariparin

na, ta an librien mo sia so maypisa am mirwa mo pa anti ya librien.

²⁰ Manngey ka so konseho as kahoho mo a paynananawhen tapian do kwanasaw am rakoh o kapanmoan mo so mayanong.

²¹ Maparin o kapayplano no tawo, pero no inolay no Apo taya o makatongtong.

²² Oyod a makasnek o kapayagom. Mapipia o kapakasiasi as kano kapaydayday.

²³ Sincharan mo o Dios tapian mayendes o viay mo a makontento as abo so ichamo a pangananawan do viay.

²⁴ Mian sa o oyod a matatalakak, ta aran no kasovo da no kanen da am mapakdoh dava.

²⁵ No mahambog am logar a kakastigoan tapian mian o leksion dira do makehnet a paynananawhen. An paynananawhen o mian so pinangtoktoan am maypangay pa o kasolivan na.

²⁶ Voyvoh o abo so asnek kano pinangtoktoan o omatetek do ama na anmana mapakaro sia do vahay na o ina na.

²⁷ Manganak, an ibhes mo o kachita mo so nanawo am aran no adan mo na sa mapanmo am kawayakan mo sa.

²⁸ Maytotwaw ava o hostisia an mian o testigo a omchita so kayan no pakasisien na. Oyod da ichakey no makagatogatosen o kayan no marahet a maparin.

²⁹ No mahambog a abo so pinangtoktoan am sigorado o kastigo na.

20

¹ No manghavas a kaynom am parinyen na o asa ka tawo a dia makapanmo so parinyen na as kaoyod na aro no vahevahey na. Ta no kavook aya am yapo ava do mapia a pinangtoktoan.

² Ichamo mo o patol a akma so kamo mo no somoli a leon. No kapasoli mo sia am akmay kapaypadiman mo.

³ Aran sino o abo so pinangtoktoan am maparin a mapasitnan so kapaydidibati. Oyod a mapia an paypavawan mo ya.

⁴ No maytakekey a oyod a matalakak a magarado do tiempo no kapaymohamoha am arava anti o yanien na.

⁵ No chintokto no tawo am akmay danom do vito, pero no rakoh so kapanmoan so mapia o tomayid sia.

⁶ Arava o di makavata sia o kaparin na ichasaray, pero tod mo na kapiahen a kapanmohen o somnivog a kaparin no tawo.

⁷ Mapalak sa o kamanganakan an omonot do kakawyoran kano mapia o ama da.

⁸ No patol o tomoroh no hosga. Mapanmo na o marahet.

⁹ Ara paro makavata so kaentero na malinis no tawol na anmana kabo no gatos na?

¹⁰ Isoli no Dios o manerbi so panovolan kano panpang a dia hosto.

¹¹ Mapanmo mo o dadakay no asa ka metdeh do pariparinyen na. Mapanmo mo an mapsek sia kano omonot ya do kakawyoran.

¹² Tinorohan na yaten no Apo taya so mata a panideb kano titidoan a panngey.

13 An serbien mo o tiempo mo do kapakaycheh am maypakasiasi ka, as an makapangto ka am bastante o kanen mo.

14 No manadiw am fermi na vatahen o kaynyen no sadiwen. As an nakarahan ya am ivid na o nakahomis no pinakasadiwan na.

15 An mapia o kaintindi mo so vatavatahen mo am rakorakoh o balor na nia kano vohawan anmana brillante.

16 No todakey a omgarantia do pamagan no di na sinchad am mayanong o katoroh na no propidad na a garantia do otang aya.

17 No nahap mo do marahet a paraan am maparin mo a ichapia do dekey a tiempo akmay kakan so masdep a kanen amna do kwanantisaw am akma kay somnovo so graba.

18 Adngeyen mo o mapia a konseho tapian mapia o matodah mo. Akma kavay mangay do gira tod a kalo a abo so plano.

19 Maparin ava mangonong do sekreto o makadab. Paypavawan mo sa o taywara aro so vahevahey.

20 An avayen mo sa o inyapoan mo am akma ka anti relaken a tod awsep do kasarisanian.

21 An oyod a masonong o kahap mo so kaynakman mo am oyod pa anti a dekey o inakyan mo nia.

22 Chitahen moava o kaimo no romanes a mamahes do pinarin dimo. Asna no Dios o ichasaray mo, ta iya o mapasonong so atavo.

23 Ipsok sa no Dios o manerbi so dia hosto a panovolan kano panpang.

²⁴ Makayamot ta no Dios o ompawnot diaten am ango chitan ta so kaintindi ta so atavo a mapaparin.

²⁵ Kapiahen mo a iktokto o manam mo a ipromisa do Dios, ta tarek mo a ipanehseh do kwanasaw.

²⁶ No masolib a manyokoyokod a patol am mapanmo na o namarin so marahet a iya so kastigoan na a abo so kasi na nia.

²⁷ Tinorohan na yaten no Apo taya so aktokto kano konsinsia. Dawa arava o ichaytayo ta do mismo a karakohan ta.

²⁸ Mavidin anti do pwesto na o asa ka patol a mahosto, malinis so gobierno kano mapia do atavo a di mangatatarek.

²⁹ Onor o ayet do kahenakan. No ovan o onor dira do kamangalkeman.

³⁰ An kadwan am kaylangan o kapanahan ta do madaynyen a eksperensia tapiian mananawo ta.

21

¹ Pawnoten no Dios o aktokto no patol a akma so kasonosong na sia panahanen o danom do ahsong.

² Maparin mo a vatahen o kapia na atavo no pariparinnyen mo, pero no Apo taya o mapanmo sia so mahosto o rason no chintokto ta.

³ No kapamarin so mayanong kano ichapia no kadwan am ipaypakamia na ya no Apo taya as kano katoroh ta no sakrifisio sia.

⁴ Makontrolado sa o makagatogatosen no kekey da mato kano marahet a chintokto da as niaya am gatos.

⁵ An kapiahen mo o kapayplano mo am maybastante ka. As an mayapora ka am arava o kapakanawob mo.

⁶ No kaynakman a nahap do dia hosto a paraan am makalo a mabo, amna manam so kabo na nia am tori naranaymo a inangay do kararayawan.

⁷ Ichararayaw da no marahet so parinyen o golo a pasitnanen da. Fermi da sobnahen o mayanong a dia parinyen.

⁸ No mian so gatos am matalineng ava o kaparin no viay na. No abo so gatos am mamarin sa so mapia.

⁹ Mapipia o katda do gagan as kano katda do vahay a yanan no masosolien a kakovot a mavakes.

¹⁰ Fermi da chitahen no marahet so pinangtoktoan o kapamarin da so marahet. Arava o kasi da no kadwan.

¹¹ An kakastigoan o madaay a tawo am aran no dekey so pinangtoktoan am makahap so nanawo. No mapia so pinangtoktoan am mananawo anti do nanawan sia.

¹² No mahosto a Dios o makapanmo so chintokto da no marahet so parinyen as iya o pakayapoan no kararayaw da.

¹³ An ichaskeh mo a adngeyen o tanyis da no makasiasi am an mian anti o kapangaylangan mo am adngeyen kava.

¹⁴ An mian o somoli nimo am no masonong a ipaytanotanoy na am asa ka masekreto a regalo.

¹⁵ An maytotwaw o hostisia am masoyot sa o mapipia a tawo, pero mangsah sa o mararahet so parinyen.

16 Arava o pangwanan no maskeh a omonot do mayanong an dia no kararayawan.

17 Ipaypaynakem ava o kapagosto do karakohan do kanen, palek kano kaydamnayan.

18 Maytadiorong dira do makagatogatosen o pakasisian a ichahoho da parinyen do mapepsek a tawo.

19 Mapipia o katda do takey as kano kapachichasa do kakovot a mavakes a masosolien as aro so reklamo.

20 Maydamnay sa no kaynakman da o rakoh so pinangtoktoan, pero no abo so pinangtoktoan am makalo na gastohen o kartos na a akma so nakakalo na makahap sia.

21 Makapsek ka do kadwan as kapakanamonamo mo tapian manaro o viay mo. Aniven ka anti no kadwan kano kapihan da anti mo.

22 No masolib a general am maparin na homisen o asa ka siodad a mahni so gadagada as mapipia so sinjalo.

23 An makey ka mavawa do problema am makapatak ka do vatavatahen mo.

24 No tawo a oyod a makey a mato am mahambog, madaay as kano arava o kasisien na.

25 No matalakak a maskeh a maytrabaho am no romanes a karakohan na o pakasisien na.

26 Nawri iktokto na o matatarek a ichakey na a mahap a dira, asna no mapia tawo am fermi a manoroh.

27 Ipsok no Apo taya o sakrifisio da no marahet so aktokto a kanatonan na an mian o marahet a intensien da.

28 No vahevahey no maydaydadayen am o panganohdan ava, pero nawri o panganohdan o vatahen no mapia a komtokto no vatahen na.

29 Mapanmo no mapia tawo o somnivog na a kaparin, pero no marahet so aktokto am toman sia.

30 No kasolivan kano rakoh a pinangtoktoan no tawo am makapanghomis ava an ilaban so Apo taya.

31 Maparin ka mapia so preparasion do gira, pero no Apo taya o tomoroh so kapanghomis.

22

1 An paypipidien ka do kaynakman anmana mapia a kasincharan dimo am pidien mo o mapia a kasincharan dimo.

2 Arava o paytadkan no maynakem kano makasiasi, ta mayalit sa ya inmaog no Apo taya.

3 No rakoh so pinangtoktoan am makapatak do atavo a mangananawa, pero no di mangtokto am tod a kalo as do kwanasaw am rakoh o kapanehseh na.

4 Sincharan mo a aniven o Apo taya as kapamahbo mo tapian mian o kaynakman mo, onor dimo as kano manaro a viay.

5 An somnivog mo a ichaddaw o viay mo am paypavawan mo o tolo sa do viay a kahapan da no omonot sa do marahet.

6 Paynananawhen mo o asa ka metdeh do mayanong a dadakay tapian an mayrakorakoh sia am kawayakan na sava ya.

⁷ Pakovoten sa no maynakem o makasiasi. An mamohod ka am pakovoten naymo no pinamohoran mo.

⁸ An manokos ka so inanahet kano kapangatarek am manyani ka so kararayawan mo a nia so pamandan no kapangatetek mo.

⁹ Makadadam ka as kapangatay mo dira do makasiasi, ta no Apo taya o ombendision dimo.

¹⁰ An paypavawan mo o madaay as omtek nia o mayanong am omhes o paysosobnan kano kaparahet so kadwan.

¹¹ Maparin mo a parinyen o patol a kayvan mo do kapakanamonamo mo so viay mo as kapia no ichichirin mo.

¹² Fermi no Apo taya a paytetneken o kakawyoran do kapavoya na nia o rahet no pavatahen da no maydaydaday.

¹³ Mavidin do sahad no vahay o matalakak. Haman na an kanen no leon anmana maaksidente an mehbet.

¹⁴ No kapangadwan am asa ka tolo as mahap dia o ipsok no Apo taya.

¹⁵ Natural do metdeh o kapamarin so marahet, pero an iplotan ya am mananawo ya.

¹⁶ An regaloan mo sa o maynakem as kapaybentaha mo dira do makasiasi am makasiasi ka anti do kwanasaw.

Treinta a mapipia a vavatahen

¹⁷ Adngeyen mo sa ya, ta nia o vinata da diaken no masosolib a tawo. Kapiahen mo a pachinanawan o vinata da. ¹⁸ Arava o sehseh mo an kanakmen mo sa ya as kahosto no kapanmo mo sira ya. ¹⁹ Ichahoho ko o ka no Apo taya

no ichasaray mo, dawa ipapanmo ko na sa dimo sichangoriaw.

²⁰ Tiya sa o treinta a ka vavatahen a pakahapan ya so mapia a nanawo kano konseho. ²¹ Nanawhen ka pa nia do somnivog a kakawyoran tapian matbay mo sira o mian so iyahes dimo.

-1-

²² Maybentahe kava do makasiasi a makayamot do kayan no ichaparin mo sia anmana maybentahe kava dira do abo so mapaparin do hosgado. ²³ No Apo taya o omdefende nira as an sino omatetek dira am no Apo taya o machidiman nira.

-2-

²⁴ Machikayvan kava dira do oyod a malotod kano masosolien sa, ²⁵ ta tarek ka machitaha dira as kadi mo na makabdibdisan dia.

-3-

²⁶ Maypromisa kava omgarantia so pagan no kadwan, ²⁷ ta an di mo ya kapagan am tarek da hapen o aran ichehan mo.

-4-

²⁸ Abdisen moava o tayongkad no paypandan no propidad a pinangay da no apoapo mo.

-5-

²⁹ No mapakapia sia patongtongen o trabaho na am mapipia sia kano kaaroan tawo as mayanong sia machisalap do patol.

23

-6-

¹ An machahap ka koman do tawo a mato so anongen am fermi mo a nakmen an sino sia.

² An mayet ka koman am kontroladohen mo ya.

³ Kalakaman moava o masesdep a kanen a itoroh na, ta tarek na ya a serbien a tod a iyahap dimo.

-7-

⁴ Makapatak ka do kadi mo dimadimanan do kakey mo a maypaynakem, ⁵ ta tarek a dekey a tiempo as kabo no kaynakman mo a akma so kapakasayap no kangkang an makapanid dana.

-8-

⁶ Machiakan kava do mabayo a tawo anmana ichahoho moava o masesdep a kanen na.

⁷ “Kakan mo pa,” kwana anti, pero matarek o mian do aktokto na. ⁸ Iyota mo anti o chinan moaya as kapanehseh mo anti no mapakeakey a vahevahey mo sia.

-9-

⁹ Hawahawayen moava konsehoan o abo so pinangtoktoan, ta arava o sinmo na sia.

-10-

¹⁰ Abdisen moava o somnivog a tayongkad no paypandan no propidad anmana pohsan mo sava so takey o nasbang. ¹¹ Ta no Apo taya o mayet a omdefende sira as machidiman nira.

-11-

¹² Adngeyen mo so kapiahen o maistro mo as kapanghap mo so nanawo.

-12-

¹³ Penpenen moava o kadisiplina mo so asa ka metdeh. No iplot am mandiman ava. ¹⁴ No kakawyoran na am nia o mismo a omlibri sia do marahet a pangwanan no viay na.

-13-

¹⁵ Manganak, an mayrakorakoh ka anti a masolib do atavo am oyod ako anti a masoyot. ¹⁶ Rakoh anti a onor diaken o kadngey ko dimo a mapavata so kasolivan.

-14-

¹⁷ Ichaynanahet mo sava o makagatogatosen asna nawri chitahen mo o komwan do kasinchad mo do Dios a onotan, ¹⁸ ta mapia o andelak mo an nia o parinyen mo.

-15-

¹⁹ Adngeyen mo yaken a manganak ko. Kapi-ahen mo a iktokto o kaparin no viay mo. ²⁰ Machisagel kava dira do maynoynomen anmana dira do maymot do kanen, ²¹ ta no mavovoken kano maymot am mangwan sa do kapaypakasiasi da, ta an nawri parinyen mo o kapakaycheh kano kakan mo am mayendes ava as kapangonay mo so napiripirit.

-16-

²² Adngeyen mo o ama mo, ta naytawo kava an abo sia. An malkem dana o ina mo am ipavoya mo o kapamahemahes mo sia.

²³ No kakawyoran, kasolivan kano mapia a pinangtoktoan am mayanong sa ya paygastoan. Oyod a rakoh o balor da nia, dawa paswaden mo sava do aran ango.

²⁴ No mapsek a anak am onor do asa ka ama na. Kayayakan na o akmaya sia anak na.

²⁵ Chitahen mo o kayan no onor da no in-yapoan mo a makayamot dimo. Itoroh mo dira o akmaya sia kasoyosoyotan da.

-17-

²⁶ Makapia ka manngey a manganak ko as ahapen mo o viay ko a ehemplo mo. ²⁷ No malalapos sa mavavakes am delikado sa ya tolo. ²⁸ Akma sayay manakanakaw a manayayan as kaparin da so aro a mahahakay a mabdis so addaw.

-18-

²⁹⁻³⁰ Pavoyan mo yaken so mavovoken, ta pavoyan koymo so asa ka tawo a oyod a makasi as fermi a omsehseh so karakohan. Asa ka mapasitnan so golo as fermi a mayreklamo. Fermi a mavaya o mata na as kaaro no rawa na a nia sa so naporin a pavawahen. ³¹ Katentasionan kava no palek a aran oyod ya a makakeakey, masdep so katitiban na as mapia so nakatwatwa na, ³² ta do ichadadwa na karaw am akma kay sinonyit no binino a boday. ³³ Aro akmay mavoya mo as kadi na talinngan no kapangtokto kano kapayliliak mo. ³⁴ Akma ka anti mian do bapor a tori do kabkasan do kahango mo as kano kahohed mo. ³⁵ "Sigoro tinaho da yaken," kon mo anti, "amna ara koava manakem. Mango ako paro a di makapayvangon amna tayto ako pa makey a mirwa ominom."

24

-19-

¹ Ichaynanahet mo sava o mararahet so parinyen as kano machirarayay kava dira, ² ta nawri chitahen da o golo. Maday do kapayliliak da am mian sa o rarayawen da.

-20-

³ Maytetnek so mahni o familia do fondasion no kasolivan kano mapia a pinangtoktoan. ⁴ Ta do yanan no rakoh a kasolivan am oyod a mavid o katitiban no asa ka familia.

-21-

⁵ Mapipia o kayan no kasolivan as kano ayet. Oyod o kaimimportante no kasolivan as kano ayet no karakohan, ⁶ ta aran do gira am manma pa o kapaydisna a mapakapia sia iktokto o logar a parinyen. As do kaaroan no mapia konseho o ichapanghomis.

-22-

⁷ No mapia a vavatahen am taywara so karahem do abo so pinangtoktoan. Arava o mapia a mapavata na nia an mian o importante a pangononongan.

-23-

⁸ An fermi ka mayplano so marahet am mavahey ka anti a makey no golo. ⁹ Arava o mian do aktoktohen no marahet so pinangtoktoan an dia no marahet. Makapsopsok o fermi a nawri so parinyen o kaparahet na so kadwan.

-24-

¹⁰ An makaha ka do tiempo a kayan no problema am somnivog ka a makaha.

-25-

¹¹ Omraradin kava a omlibri so tawo a abo so gatos a tori da gorogoren a mangwan do kadimanan na. ¹² Maparin mo a vatahen o kabo no pachahaman mo do mapaparin do kadwan a tawo, pero no Dios o makapanmo so chintokto mo. Fermi naymo a tiban no Dios as iya o omprimio do tawo do parinyen da.

-26-

¹³ Manganak ko, tahaman mo o polot a oyod a mawnawnas. ¹⁴ Akma ya so mapia a kasolivan a oyod a makakakey. Katodahen mo tapian mapia o andelak mo.

-27-

¹⁵ Mayplano kava manakaw do mapia a tawo anmana pohsen moava o kaviayan na, ta oyod ya a marahet. ¹⁶ Aran masanib a madodog o mapia a tawo am mirwa sia mayvangon, pero mararayaw sa o omonot do marahet.

-28-

¹⁷ Ichayak moava o kayan no pakasisian no kakontran mo, ¹⁸ ta mapanmo na ya no Dios as ichakey nava ya, as tarek a do kwana anti saw am kastigoan na pava.

-29-

¹⁹ Problema mo sava o tawo a omonot do marahet anmana ichaynanahet mo sava. ²⁰ Arava o mapia andelak no marahet so pariparinyen. Arava o mapia a panayahen na.

-30-

²¹ Sincharan mo a aniven o Apo taya, manganak, as kasinchad mo pa do patol. Machahap kava dira do machirebelde sa. ²² Ta maparin sa ya mararayaw so bigla. Ta mapanmo mo paro so hosto o rahmet no soli no Dios anmana no patol?

Makarapa pa sa a vavatahen

²³ Vinata da pa ya no masosolib a tawo: Marahet do asa ka hoyis o kapangatatarek na. ²⁴ An ideklara na o mian so sinadan a abo so gatos am mavay sia as kasoli nia no atavo a tawo, ²⁵ pero no omhosga dira do somnada am mapia anti o viay na kano kasincharan sia.

²⁶ No matalineng a atbay am asa ka kavoyan so somnivog a mapia kayvan.

²⁷ Sigorohen mo o kaviayan mo manma kano kapatnek mo so vahay.

²⁸ Maytestigo kava a laban do kapayengay mo an abo o mapia a rason mo anmana maychirin kava so maparahet sia. ²⁹ Anmana vatahen moava, "Parinyen ko sia o pinarin nawri diaken. Vahsan ko sia."

³⁰ Minhavas ako do takey no matalakak as abo so pinangtoktoan a tawo. ³¹ Masaypet ya as kano magla o tamek dia as kararayaw no yongo na. ³² Tiniban ko as kapangtokto ko as kapanghap ko dia so nanawo. ³³ Mangay ka maydisna as kapakaycheh mo. Pabolsahen mo o tanoro mo as kapaynehah mo pa, ³⁴ pero do katori mo anti a makaycheh am mawara anti o kapakasiasi a akmay manakanakaw a omatake dimo.

25

Proverbo sa a tomoroh so paysovosovolan so chintokto

¹ Tiya pa sa o kadwan do proverbo sa ni Solomon. Nikopia da ya no mian do palasio ni Patol Hezekiah no Juda.

² Dadayen ta o Dios do minadpon a di na pinapanmo diaten as ipakamia ta sa o patol do mapia a explika da.

³ Maparin tava mapanmo o chintokto no asa ka patol. Matodah tava o pangtoktoan na takwan akma ya so kakarangan do kademdeman anmana no kararahem no taaw.

⁴ An komaro o rodit no polak am mian o mavid a katitiban kano kaserbian na. ⁵ An abo o marahet so pinangtoktoan dira do omkonseho do asa ka patol am mavahey anti o kayan no hostisia do gobierno na.

⁶ An machisalap ka do asa ka patol am toman kava mato anmana oyod a mapia. ⁷ Ta mapipia o kapaypato so anongen mo as kano katadi dimo no mapipia a tawo.

⁸ Makalo kava mangay do hosgado, ta tarek a mian o testigo a omrarayaw so testimonio mo as kabo no mapaparin mo.

⁹ An mian o paysobnan nio kano katohong mo am paypanmoan as kasoma nio sia do kainioinioan na as kadi nio na paytotwawan sia o logar a onongan a sekreto. ¹⁰ Ta an mapanmo no kadwan o kadi mo parinyan a mangonong so sekreto am mayendes ya pakasnekan mo.

¹¹ No chintokto a mapia so nakapawdi sia am akmay vohawan a oyod a mavid so nakapari-parin sia.

¹² No patanggal no asa ka tawo a rakoh dana so eksperensia do asa ka makey a mangey am rakorakoh o sinmo na kano vohawan a gadang anmana polak.

¹³ No ichasaray a tovotovoyen am rakoh o mapia a ichaytoroh na do tomnovoy sia. Akmayay mahanebneb a danom do manyani do kakohatan.

¹⁴ No tawo a di noroh nia o nipromisa da am akma say demdem kano salawsaw a di toroh so timoy.

¹⁵ No maypasinsia a kapankonvinyo am maparin na pahmahen o makehnet dana a kapachisobna as kano maparin na nia konvinyohen o manyokoyokod sa.

¹⁶ Sobran moava o kakan mo so polot, ta tarek ka omota. ¹⁷ Taywara moava masanib a iyalogaw o katohong mo, ta tarek naymo a ichatnga as kasoli narana nimo.

¹⁸ No kaparadin no gatos am oyod ya maynyen. Akmayay rawa no espada anmana pana.

¹⁹ No kasaray mo no asa ka di sarasayanan a tawo do tiempo a kaoyod mo a maykaylangan am akmay kayam no nadipo a kokod anmana kahorahoras no maynyen dana a nyipen.

²⁰ No kapakanta do asa ka tawo a oyod a madispresio am akmay kapakaro no onayen do kahanebneb anmana no kapangay so asin do rawa.

²¹ An mapteng o kakontran mo am pakanen mo sia as an mawaw sia am torohan mo sia so inomen na. ²² Masnek anti sia do kavoya na sia o mapia a pinarin mo sia as no Apo taya am vahsan na paymo.

²³ No dabdab am mapasitnan so soli a akma so kapasitnan no idawod so timoy.

²⁴ Mapipia o katda do gagan as kano katda do sahad no vahay a yanan no somoli as aro so vahevahey a mavakes.

²⁵ No mapia balita a madngey a yapo do marayi a kavahayan am akmay manahebnab a danom an oyod ka mawaw.

²⁶ No mapia tawo a machipaoon do tawo a marahet so pinangtoktoan am akmay nalapola-pos a atboran anmana vito a yanan no binino.

²⁷ No taywara a kakan so polot am marahet a akma so kataywara a makey no kayan no kasincharan dimo no kadwan.

²⁸ An asa ka ka tawo a di makakontrolado so ichakey no karakohan mo am akma kay asa ka kavahayan a abo so defensa a ahad as oyod a masonong a asdepen.

26

¹ Mayanong ava o katoroh dia so onor o di serbi so pinangtoktoan na. Akma ya so kadi na mayanongan no timoy do kapanyani.

² Arava o mapaparin dimo no avay no kadwan an di mo ya deserva. Tod saya havas a akmay kasayap da no manomanok.

³ Akma so kaiplot kano kapangay so renda do kabayo am kaylangan o kaiplot do di serbi so pinangtoktoan na.

⁴ An atbayen mo o abo so sinmo a kwestion am akma kay so kaparin no minahes ori nia.

⁵ An atbayen mo no abo so sinmo o kwestion a abo so sinmo am maparin a mapararani no minahes aya nia o kadi na taywaran a masolib.

⁶ An ichasaray mo a pararan so importante a mensahe o di serbi so pinangtoktoan na am akmay anitan mo o karawarawa mo so karakohan mo.

⁷ Akma so kabo no serbi no kokod no asa ka di makayam am nawri o kaparin no proverbo a pavatahen no asa ka tawo a di serbi so pinangtoktoan na.

⁸ No kaonor do abo so pinangtoktoan am akma so bato a maitan do padtin.

⁹ No kapavata sia o proverbo no abo so pinangtoktoan am akmay kapakaro sia no navook o kamanolok do tanoro na.

¹⁰ No omahap sira paytrabahohen o abo so pinangtoktoan am aro parapasen na pakasisien.

¹¹ No tawo a mapapirwa sia o pinayrahtan na am akmay chito a mayvidi dia kanen o ota na.

¹² Mapipia o lehe as kano tawo a makavata so kasolib na an dia somnivo ya masolib.

¹³ Ango rason no matalakak a dihbet do sahad no vahay na. Mamo paro ya no leon? ¹⁴ Tod sia mayvayvadiched do ichehan na akma so kaparin no aneb a di maydis asna tod a masohed do misagra na.

¹⁵ Mian sa o manghavas so katalakak. Aran no kasovo da no kanen da am mapakdoh dava.

¹⁶ No matalakak am vatahen na o kapipia na kanira no aran papito a masolib a tombay.

¹⁷ No kapachisdep do paysosobna da no kadwan am akma so kavalili mo so tadinya no natod mo navayat a chito do rarahan.

¹⁸⁻¹⁹ No tawo a maydaday as kavata na so katod na maysisiavakan am akmay lehe a mayayam so armas a maparin a mandiman.

²⁰ Mawsep o apoy an mabo o irotong. Omhes o kapaysosobna an mabo o mapakeakey sia ya no chismis.

²¹ No katong do inmaya o ipaypayet na. No kayo o mapayet so apoy. No mapaysosobna o mapaypakohat so kapaykokontra.

²² No dabdab am oyod a makakakey. Gosto a atdetdenen.

²³ No mavid a chirin a mangotap am akma so hapot no banga a pinaknyay.

²⁴ No toman am tayohen na o kasoli na do aro a maavid a vahevahey na. ²⁵ Akmay mapia ya pero ichasaray moava ya, ta tori a mangoned sia o mahara a kasoli na. ²⁶ Maparin na itayo o kasoli na, pero mavoya anti no atavo o marahet a parinyen na.

²⁷ No tawo a omotap do kadwan am otro anti sia kawtapan. Malaveng anti do mismo na kadi.

²⁸ Ichararayaw no kadwan o vahevahey no asa ka maydaydaday. No mangotap a chirin am marahet o mapaparin na.

27

¹ Idaay moava o plano mo andelak, ta tarek a mian o mapaparin a manam so kayokay mo.

² Panayahen mo o katoroh dimo so onor no kadwan. Asna panmanman moava ipakamia o karakohan mo.

³ Oyod ta marahmet o sovol no bato kano anay, pero marahrahmet o pamandan no problema a makayamot do kabooan no mapia a chintokto.

⁴ No soli am mangananawa kano manrarayaw pero makakma ava ya so mapaparin no kaselos.

⁵ Mapipia o kapaynananawo so asa ka tawo so matalamad as kano kavata dana sia o kadi mo sikasoan sia do kabo no vahevahey mo.

⁶ No mapia kayvan am ichapia mo o ichahoho na a aran akmas maynyen o parinyen na dimo. Mapipia ya kano arek no asa ka kakontran!

⁷ No tawo a mabsoy am makey ava no aran másdep dana kanen, pero no mapteng am aran no makpad am ichakey na.

⁸ No tawo a mayayo dia o vahay da am akmay asa ka manomanok a komnaro do otioyan na.

⁹ No haneng kano pabango am ipaypawawa no karakohan akma so konseho no kayvan a tomoroh so kasoyosoyotan.

¹⁰ Kawayakan mo sava o kayvan mo sa anmana sira o kaychayvan no ama mo, ta an mawara o rakoh a pangaylanganan mo am masonosong a panahsan o katohong mo so sidong as kano kakteh mo a mavawa so yanang.

¹¹ Makasolib ka a manganak ko, tapiang mian o kasoyosoyotan ko as kano tapiang mian o mavavata ko dira do omparo diaken.

12 No rakoh so pinangtoktoan am makapatak do atavo a mangananawa, pero no di mangtokto am tod a kalo as do kwanasaw am rakoh o kapanehseh na.

13 No tod a kalo a tombay so pamagan no asa ka estranghero am mayanong o kaparin sia o propidad na a garantia.

14 Taykalo kava a mangay do kayvan mo an mavekhas a mapakapia so Dios sia so oyod a maliak ta ividang na sia ya avay!

15 No kakovot a mavakes a machidimadiman am akmay manayeteng a danom a oyod a makasolisoli. 16 Maypango mo a pabhesen a maydabdab. Akma ya so kapabhes so salawsaw anmana kapondan so haneng do tanoro.

17 Akma so katarem so pasek no pasek am akma pa saw o aktokto da no dadwa ka mayivan.

18 Mian o mahap mo a asi an alagan mo o mohamoha. No pachirawatan am torohan pa so onor an mapia o kapayserbi na do apohen na.

19 No anino o mavoya do danom akma so kayan do tawol no asa ka tawo o mavoya do viay na.

20 Mian o payalitan no vovon kano ichakey no karakohan. Mayalit sa ya a dia pakamia.

21 Parahanen do apoy o vohawan kano polak tapian mapanmo o kasivog na nia a kaparin akma so kapanmo so sivog a kaparin no tawo an dadayen no kadwan.

22 Aran tohtohen o abo so pinangtoktoan a paynananawhen am mavidin a diabdibdis o akmawri saw a kaparin na.

²³ Tiban nio so kapiahen o karnero kano baka mo sa, ²⁴ ta no akmaya sia kaynakman am fermi ava. Akma pa saw o ipakapamarin no tawo a manyokoyokod. ²⁵ Tiptipen mo o dibobot as kakolay mo sia a ipakan sira so vinyay mo do kapanapanaya mo so kapirwa na tomovo no pinaniptipan moaya, ²⁶ tapian no boboh no karnero o parinyen mo a lamit as kayan no ipanadiw mo so takey no sadiw no kaddin mo sa. ²⁷ Tomoroh pa o kadwan do kaddin mo so gatas do familia kano pachirawatan mo sa mavavakes.

28

¹ No makagatogatosen am mayayo aran abo omlakat sia asna no manamonamo so aktokto am mangdet akma so leon.

² An machirebelde o tawotawo no asa ka nasion am makalo a katadian o manyokoyokod na, pero maytetnek a mahni o kavahayan a yanan no masosolib a manyokoyokod.

³ An no manyokoyokod o ompakasiasi pa sira so adan a makasiasi am akmay mayet a ayo a omliod so mohamoha.

⁴ Sira o dia omonot do panyokoyokoran am ipakamia da sa o makagatogatosen. Sira o omonot do panyokoyokoran am kontra da sa o makagatogatosen.

⁵ Mapanmo dava no mararahet a tawo o hostisia, amna sira o omonot do Dios o makaintindi sia ya.

⁶ Mapipia o kapakasiasi a manamonamo so viay kano kaynakem a marahet so kaparin no viay.

7 No anak a mahakay a omonot do panyokoyokoran am mian o kasolivan na, pero no machibarkada am pakasnekan ya no ama na.

8 No kaynakman a bentahe dira do makasiasi am mangay ya do masisien nira.

9 An di mo onotan o panyokoyokoran sa no Dios am adngeyen nava o dasal mo ta no kapsok na pa nia.

10 No omloko so manamonamo so viay a pawnoten do marahet am mayvidi sia o chintokto naya marahet, pero mapia o vahes no mapia so parinyen.

11 Fermi da aktoktohen no may-inakem o karakoh no kasolivan da, pero no makasiasi a mian so sivog a mapia a kasolivan o makapanmo so kakawyoran.

12 An manyokoyokod o mapia a tawo am maytavo o tawotawo a masoyot, as an no marahet o manyokoyokod am maychatayotayo sa o tawo.

13 No tawo a tomayotayo no gatos na am maypapia ava o viay na. Ikonfisal mo as katadichokod mo na dia tapian ichasi ka no Dios.

14 Mapalak sira o sominchad do Dios a aniven, pero sira o mapakehnet so tawol da am mawara dira o kagologoloan.

15 No manyokoyokod a marahet so kaparin no viay am mangananawa akmay manonyit a leon do kapakasiasi na sira so tawotawo.

16 No marahet so pinangtoktoan a manyokoyokod am ipakasiasi na sa o tawo, pero no komontra no kapanloko am mayendes o kapaypatol na.

17 No nandiman so tawo am mavidin na ya ichalijat a manda do kadiman na. Sidongen moava o akmaya sia.

18 Pavawahen ka do kadelikadoan an manamonamo o viay mo, pero an di ka ichasaray am nia mismo o ichararayaw mo so di mo a tanggal.

19 Sira o mapangto a maytaketakey o mian so kanen, pero sira o maylakwacha o mavidin a makasiyasi.

20 Sira o manamonamo so aktokto o mian so kasoyosoyotan a maviay, pero no malakam no kalisto no kapaynakem na am kastigoan sia.

21 Mayanong ava o kapangatatarek amna mian sa o omparin so marahet tapian makahap sa so aran dekey a itoroh dira.

22 No mabayo am nawri o ichalakam da o kalisto no kapaynakem da. Ichapatak dava o kapakasiyasi da anti.

23 An paynananawhen o asa ka tawo am ividang na anti a rakorakoh so inakyan nia o kahoya sia as kano kapakadngey na so maavid a chirin a abo so inakyan na nia.

24 An sino omotap dira do inyapoan na am arava o pachitadkan na dira do kadwan a manakanakaw.

25 No mabayo o mapasitnan so kapaysosobna, pero no mian so saray no Dios o maypapia so viay.

26 No masaray no tanyan na kasolivan am dekey o pinangtoktoan na. Nawri tomorrow so kasigoradoan o domngey so konseho no rakoh so pinangtoktoan.

²⁷ Arava o pangaylanganan mo an sidongen mo sa o makasiási. As an akmay di mo sa mavoya am avayen daymo no tawotawo.

²⁸ Mavidin sa tomayo o mapipia a tawotawo an mian o marahet a manyokoyokod. As an abo dana ya am maypapia o viay da.

29

¹ No tawo a fermi a mapangehnet so aktoкто na an paynananawhen am sompang do kararayawan as kaentero narana di makarekobrian.

² Ipavoya mo diaken o asa ka madiodiosen a manyokoyokod, ta ipavoya ko dimo o masoyosoyot a tawotawo do panyokoyokoran na. Ipavoya mo diaken o asa ka marahet so pariparinyen a manyokoyokod, ta ipavoya ko dimo o minadpon a tawo a malijat do panayahboan na.

³ An chitahen as ichahoho mo o mapia a pinangtoktoan am rakoh o onor kano kasoyosoyotan dimo no ama mo.

Asa ka abo so sinmo kano oyod a marahet o kagasto so kartos dira do malalapos so kaparin a mavavakes.

⁴ An somnivog a nawri so chitahen a patakaren no patol o hostisia am maytetnek a mahni o asa ka kavahayan, pero an nawri chitahen o kapakakartos na am rarayawen na o kavahayan na.

⁵ An otapan mo sa o kayvan mo no makakeakey a adngeyen am no karakohan mo o tori mo a akmay tolohen kano otapan.

⁶ No marahet so parinyen am no gatogatos da o mismo a omtolo sira, pero no manamonamo as di mangotangotap a tawo am masoyot a abo so ichamo kano ichavakel na.

⁷ No asa ka mapia a tawo am sincharan na o anohed da no makasiasi, pero arava o inmonmoan na nia do marahet so pariparinyen.

⁸ No tawo a di balor dia o ichapia no kadwan am maparin a pakayapoan no golo no asa ka kavahayan, pero sira o mapia so pinangtoktoan am chitahen da o karadinep no atavo.

⁹ Tod na isoli anmana ichayak no abo so pinangtoktoan o akosasion sia no asa ka masolib a tawo.

¹⁰ No mandindiman am ipsok na o asa ka manamonamo so viay, pero no proteksion no kadwan o chitahen no madiodiosen.

¹¹ No kolang so kapaysovosovol so atavo am ipatalamad na o kaket na, pero no mapia so kapaysovosovol so atavo am rakoh o pasinsia na as kaparin na omkontrolado so soli na.

¹² An panganohdan no asa ka manyokoyokod o daday a balita am maytavotavo sa anti a maydaday o mian do panayahboan na.

¹³ Mian o payalitan no mangatetek kano atetekan. No kapayalit nira no Dios a tinorohan so kapakavoya da.

¹⁴ An ipachidiman no asa ka patol o anohed da no makasiasi am mayendes anti sia do pwesto na.

¹⁵ Oyod a mapia o kapaynananawo kano ka-disiplina sira so kametdehan, ta an kanonolay o asa ka metdeh am torohan na anti so pakasnekan o ina na.

16 An mian sa do pwesto o marahet so parinyen am maypangay o kapamarin so marahet no kadwan, pero no madiodiosen am maviay anti sira a makavoya so kararayawan da sa nia.

17 Disiplinahen mo o manganak mo a mahakay tapian maparin mo a ichagsal o kapaymanganak mo sia do kabo no pakayapoan no pachisnekan mo nia.

18 No asa ka nasion a kaboan no giya no Dios am asa ka nasion a abo so mapia a pangwanan, pero oyod a masoyot o omonot do panyokoyokoran no Dios!

19 Mapaynananawo moava o asa ka pachirawatan no tod a vahevahey. Maparin na maintindi o vatahen mo, pero onotan na sava ya.

20 Mimian o pangwanan a mapia no abo so pinangtoktoan as kano asa ka tawo a di komtokto no vatavatahen na.

21 An itoroh mo atavo a ichakey no asa ka pachirawatan a makayapo do kametdeh na am an mayrakorakoh ya am paynolayan na anti o atavo a miniminyan mo.

22 No makokohaten am aro o pasitnanen na a golo kano problema.

23 No kakey a mato o ichararayaw no asa ka tawo, pero no mapamahbo am torohan so anib.

24 No somidong so manakanakaw o kalaban no mismo na karakohan, ta an ivahey na nia o kakawyoran am kakastigoan sa as an maydaday am mavidin na sia a ichalijat.

25 Mapia ava o kaoyod a rakoh no ichabdibdis mo do kapanganohed mo do mavavata dimo no

kadwan. Dawa no oyod a masigoro as mapia am no kasaray mo no Apo taya.

²⁶ Maytavo o tawo a makey a makahap so fabor do patol, pero voyvoh a no Apo taya o tomoroh no hostisia.

²⁷ Ipsok no madiodiosen o makagatogatosen as ipsok no makagatogatosen o madiodiosen.

30

No mensahe ni Agur

¹ Niaya sa o mensahe ni Agur a anak ni Jakeh a vinata na da Ithiel kani Ucal:

“Arava diaken o Dios. Arava diaken o Dios as arava o mapaparin ko. ² Akma koavay tawo, ta mararani ako do asa ka vinyay, ta arava o pinangtoktoan ko akma so kasolivan no tawo. ³ Tayto pa abo o kasolivan ko as arava o mapanmo ko do komapet do Dios. ⁴ Ara dana paro o tawo a makaintindi so kasolivan do hanyit? Ta ara dana paro o tawo a namondan so salawsaw anmana namongos so danom no lamit? Anmana mintodin sia o pamandan no tana aya? Sino paro sia as kano sino o manganak na.

⁵ “Arava o promisa no Dios a di na patong-tongen. Asa sia ka proteksion no komita sia pachipelan. ⁶ An vatahen mo kayan no vinata na as di naya vinata am ichahoya naymo as kapavoya na nia o kaimo no maydaday.”

No kadwan pa sa a proverbo

⁷ Tayto o maychadadwa a akdawen ko dimo, O Dios a manam so kadiman ko. ⁸ Pavawahen mo yaken do kapaydaday as kaparin mo diaken

a dia taywara so makasiasi anmana taywara so maynakem. Dawa torohan mo yaken so machinaho do kaylangan ko a kanen. ⁹ Ta an maybastante ako am tarek ko a vatahen o kadi ko a maykaylanganan dimo. As an oyod ako a makasiasi am tarek ako a manakaw as katoroh ko so pakasnekan do Dios ko.

¹⁰ Parahten moava o asa ka pachirawatan do apohen na, ta mavay ka as kapandidiw mo.

¹¹ Mian sa o manganak a omavay so ama da as kadi da torohan so onor do ina da. ¹² Mian sa o omahahaw so kaoyod da manamonamo as tori sa oyod a malapos so kaparin no viay. ¹³ Mian pa sa o omahahaw so kaoyod da mapia. Oyod da ipakamia o karakohan da. ¹⁴ Mian sa o bentahe dira do makasiasi kanira no mangaylangan. Parinyen da ya panitan so kaviayan da.

¹⁵ Mian o dadwa ka manganak no mayagom a mayalit so ngaran. "Padaw pa!"

Mian sa o maychapat a entero a di makamia:

¹⁶ no angayan no nadiman,
asa ka mavakes a di makapaymanganak,
makolay a tana,
apoy a dia kontrolado.

¹⁷ No manganak a omtek no malkem dana a ama na anmana no omparoparo so malkem a ina na am mayanong a koyden so mata no kangkang kano kanen no volaw sa a vinyay.

¹⁸ Mian sa o maychapat a oyod a ipaychaknin:

¹⁹ no somayap a kangkang do kademdeman,
no omhonos a boday do kabatoan,
no bapor a mayam do taaw,
no mahakay a maddaw no asa ka mavakes.

20 Nia o parinyen no malapos as dia sarayan a kakovot a mavakes: mangadwan, marios as kavata na sia, "Taywaran ara o pinarin ko a marahet!"

21 Mian sa o maychapat a makaskeskeh a maparin:

22 asa ka pachirawatan a mayvadiw a patol, asa ka abo so pinangtoktoan a maybastante so kanen,

23 asa ka masosolien a mavakes a maychakovot, asa ka pachirawatan a mavakes a ompohes dia o apo na mavakes do kakovot.

24 Mian sa o apat a dedekey a inamaog a oyod a masosolib:

25 Sira o vohawo. Makakaha sa ya pero makapay-iras sa ya so kanen da do rayon.

26 Sira o koneho. Mayet sava ya pero mamarin sa ya so vahay da do kabatoan.

27 Sira o kavaga. Arava o patol da nia, pero mapia o kapaychakasa da an somayap sa.

28 Sira o geget. Mian sa ya do yanan nio as kano makasdep sa ya do palasio.

29 Mian sa o apat a mapia a talamaren an mayam sa:

30 sira o leon a oyod a mayet as abo so ichamo,

31 sira o kaddin,

sira o mayam a savongan,

no patol a mayam do salapan no tawotawo na sa.

32 An do nakarahan as di ka nangtokto asna nayplano ka so marahet am somitnan ka na mangtokto. 33 Akma so kapaypavokay no gatas an choren kano kapayraraya no momodan an

tahohen am akma pa saw ta an mapasitnan ka no kasoli am mawara o kapaylalaban.

31

Konseho do asa ka patol

¹ Niaya sa o konseho a vinata di Patol a Lemuel no ina na: ² “Imo o oyod ko a ichaddaw a manganak as imo o atbay no dasal ko as ango paro vatahen ko dimo. ³ Ipoha moava o ayet mo kano kartos mo dira do mavavakes, ta aro dana o nirarayaw da nia a patol. ⁴ Adngeyen mo yaken mo Lemuel. Logar sava ominom so palek o patol anmana no kahoho pa a ominom sia. ⁵ Ta an ominom sa ya am kawayakan da do ononotan sa kano anohed da no mangaylangan. ⁶ No palek am maparin a tovatova dira do madiman dana kanira no mahara a mandidiw. ⁷ Ominom sa tapian kawayakan da o kaoyod da a makasiasi kano abo so konswelo do viay.

⁸ “Itbay mo sa o di makatbay so karakohan da. Ipachidiman mo o anohed da no abo so mapaparin. ⁹ Defendien mo sa as kahosto no kahosga mo dira. Ipachidiman mo o anohed da no makasiasi kanira no mangaylangan.”

No kakovot a mavakes a oyod a mapia a ehemplo

¹⁰ Oyod a masadit o kapakavoya so oyod a mapia a kakovot a mavakes as no balor na am manghavas pa kano balor no oyod a rakoh a polak.

¹¹ Oyod sia ichasaray no kakovot na as mangwan sava anti do pakasisian. ¹² As mintras

maviay sia am mapia o parinyen na atavo do kakovot na. Pakararahren nava sia.

¹³ Maynehah ava as mamarin sia so lamit kano ayoayob.

¹⁴ Mapaychepeh sia so kanen a yapo do matatarek a logar a akma so kapayakot no asa ka bapor.

¹⁵ Mayvangan sia manam so kapaysehsehdang a omprepara so riagen no familia na as kayokoyokod na nira no pachirawatan na sa.

¹⁶ Konsideran na o idakaw a tana as kasadiw na sia as kamohamoha na dia no naho na kartos.

¹⁷ Oyod sia mapangto as di mangolangolay.

¹⁸ Mapanmo na o balor no atavo a parinyen na. Maytrabaho pa sia a manda do kaoyod narana mahep.

¹⁹ Iya dana o mamarin so onayen na.

²⁰ Mayayavahen dira do makasiasi kanira no mangaylangan.

²¹ Ichamo nava o kawara no hanebneb no amian, ta mian o niprepara na a ayoayob da atavo.

²² Mamarin ya so irasay do kama as kapangonay na so mafino a lamit.

²³ No kakovot na mahakay am masinchad no atavo ta mian o mato a anongen na.

²⁴ Mamarin o mavakes aya so lamit kano tahed as kapadakaw na nia dira do maynegosio.

²⁵ Rakoh o anib sia as kangdet na a somalap so atavo a maparin as kadi na komtoktoan no kapaypamalkem na.

²⁶ Matanoy a mayliliak as kasolib na a mapavata so ichapia da no kadwan.

²⁷ Mapia o katidib na dia o sinahad no vahay na kano kaylangan da.

²⁸ Oyod da sia ipakamia no manganak na sa as kano kakovot na a makavata sia, ²⁹ “Aro sa o mavavakes a mapipia so dadakay, pero imo o mapia dana dira.”

³⁰ No manghapot a avid am maparin ava ichasaray, ta makalo ya mangopas. As nawri o dadayen o asa ka mavakes a sominchad do Dios a aniven.

³¹ Torohan nio so vahes no mapia saya pariparinyen na, ta mayanong ya sincharan.

**No Vayo A Testamento, Salmo, No Libro No
Proverbo
New Testament plus Psalms and Proverbs**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ivatan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 30 Dec 2021

62508313-bcb1-53b4-b1bd-e4271f5cec34